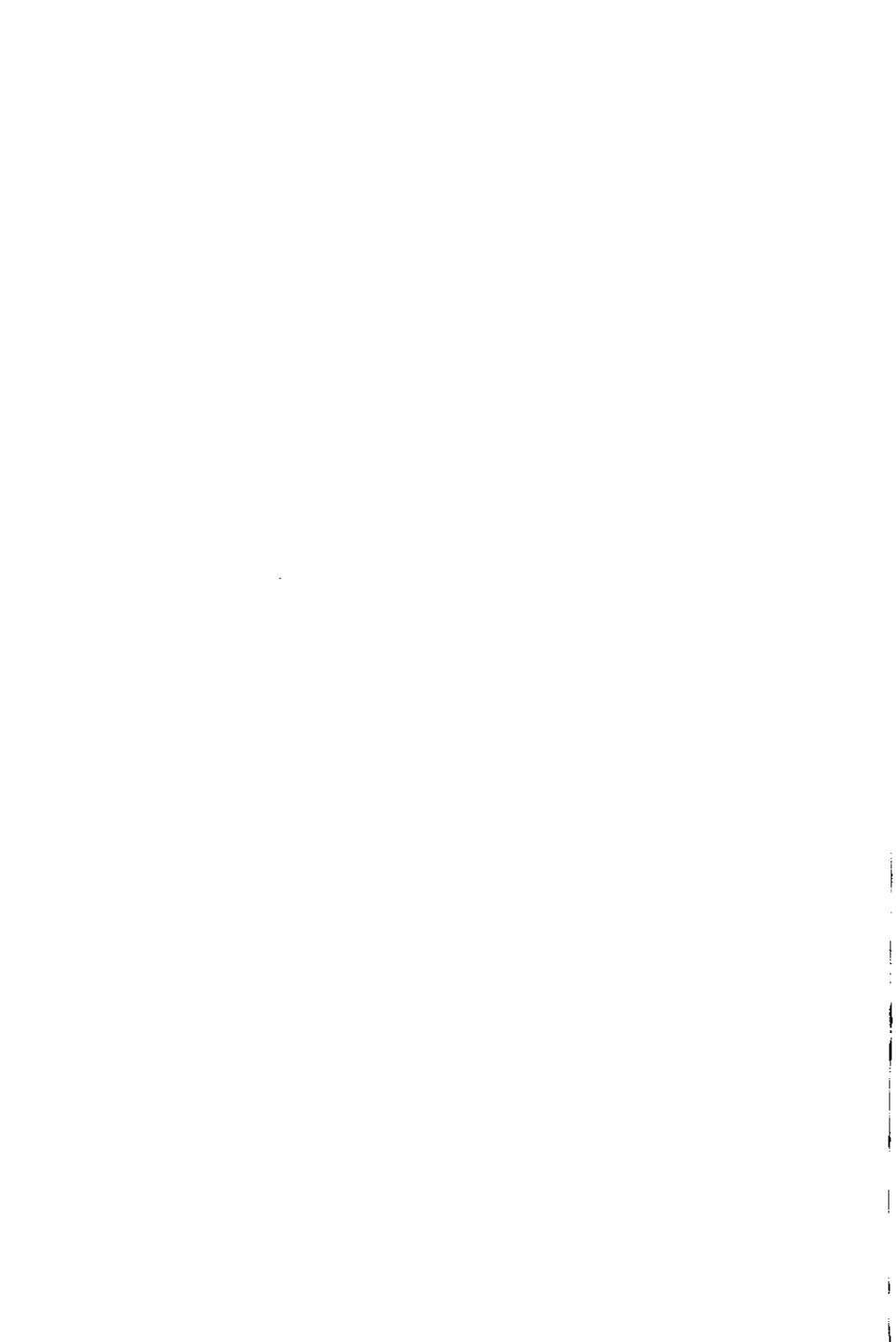

POMAGAMY SOBIE W PRACY

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – Opole
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Katowice

Pomagamy

sobie w pracy

Kwartalnik instrukcyjno-metodyczny

NR 4/1973

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

WBP Katowice — **Andrzej Korzon, Gabriela Ociepka, Anna Radziszewska,
Elżbieta Fragstein**

WiMBP Opole — **Danuta Branicka, Mieczysław Faber, Teresa Jarzabek,
Janina Kościów, Ireneusz Chudy.**

Współpraca bibliotek i ośrodków informacji w Częstochowskim Okręgu Przemysłowym

I dąc za przykładem innych tego rodzaju inicjatyw, występujących zarówno w innych krajach (szczególnie w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, NRD i Związku Radzieckim), jak i w Polsce (m.in. w województwie szczecińskim, Łodzi i Poznaniu), w r. 1969 zapoczątkowano współpracę bibliotek i ośrodków informacji na terenie Częstochowskiego Okręgu Przemysłowego, obejmującego północny rejon województwa katowickiego.

Z projektem współpracy, przygotowanym przez Bibliotekę Główną Politechniki Częstochowskiej i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej przy Oddziale Rejonowym NOT w Częstochowie, zapoznano szeroki ogół zainteresowanych.¹⁾ Założenia układu współpracy przewidywały dążenie do względnego zaspokojenia potrzeb regionu w zakresie literatury naukowej i fachowej, odpowiadających głównym kierunkom pracy zawodowej i specjalizacji miejscowego przemysłu. Wobec niedostatecznego poziomu organizacji przemysłowej służby biblioteczno-informacyjnej, postanowiono:

- stworzyć w Ośrodku Informacji OR NOT centralne źródła informacji o zbiorach i usługach biblioteczno-informacyjnych w okręgu;
- ułatwić wszystkim zainteresowanym korzystanie ze zbiorów uczelnianej sieci bibliotecznej Politechniki Częstochowskiej i usług informacyjnych Biblioteki Głównej.

Jako ośrodki koordynujące współpracę ustanowiono Ośrodek Informacji OR NOT i Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Głównej PCz, przeprowadzając pomiędzy nimi podział kompetencji:

Ośrodkowi OR NOT przypadły następujące zadania: informacja o informacji, gromadzenie dzieł podstawowych z zakresu techniki i materiałów informacyjnych (kartotek centralnych), rozpowszechnianie informacji (m.in. drogą konferencji i wystaw), inicjowanie współ-

pracy ośrodków zakładowych, szkolenie pracowników ośrodków i bibliotek fachowych oraz użytkowników.

Oddziałowi Informacji Naukowej Biblioteki Głównej PCz — informacja bibliograficzna, biblioteczna i rzeczowa (przy konsultacji ze strony pracowników uczelni), informacja o pracach naukowo-badawczych Politechniki i jej usługach na rzecz przemysłu, o wydawnictwach uczelni i publikacjach jej pracowników, o nabytkach i zbiorach biblioteki, prace bibliograficzne.

Wskutek zupełnego braku dodatkowych środków, rozwój współpracy następuje stopniowo, przy wykorzystaniu istniejących możliwości. Dwukrotnie, w latach 1970²⁾ i 1973³⁾, przedstawiono środowisku analizę stanu organizacyjnego i działalności przemysłowej służby biblioteczno-informacyjnej oraz wynikające stąd wnioski, przy czym za drugim razem zbadano również potrzeby użytkowników spośród personelu inżynieryjno-technicznego na kierowniczych stanowiskach. Ośrodek Informacji OR NOT zorganizował kilka narad (środowiskowych) i konferencji (ogólnokrajowych), poświęconych problemom informacji naukowo-technicznej, w tym — informacji patentowej; urządził również systematycznie wystawy i prelekcje, korzystając z poparcia Komisji Informacji OR NOT. Przeprowadzono kursy dla bibliotekarzy fachowych i pracowników informacji, we współpracy z Centrum INTE. Powołano do życia zespół tłumaczy tekstów technicznych, przyjmujący zlecenia z terenu całego kraju. Opracowano centralną kartotekę bibliotek fachowych i ośrodków informacji w okręgu.

W Bibliotece Politechniki zgromadzono i opracowano kompletny zbiór patentów polskich oraz nowsze zbiory patentów czechosłowackich i radzieckich, zorganizowano nowoczesnie wyposażoną czytelnię patentów z podręcznym księgozbiorem informacyjnym. Opracowano i wydano bibliografię publikacji pracowników, wykaz zbiorów wydawnictw ciągłych, wskazówki dla korzystających z biblioteki. Zmieniono układ i częstotliwość wykazu nabytków zagarnicznych, który obecnie ukazuje się jako miesięcznik z klasyfikacją pozycji według UKD.

Obydwa ośrodki koordynujące rozszerzyły i unowocześniły swoje wyposażenie techniczne: każdy z nich dysponuje dalekopisem, co umożliwia szybką łączność informacyjną; Biblioteka Politechniki posiada w swojej pracowni reprograficznej aparat mikrofilmowy, kserograf i powielacz offsetowy, Ośrodek OR NOT może korzystać z urządzeń kopiujących w macierzystej instytucji.

Ostatnio, wspólnie z Oddziałem SBP w Częstochowie, przygotowano projekt współpracy w gromadzeniu zbiorów i informacji naukowej, oparty na specjalizacji rzeczowej w przeszło 30 dziedzinach 15 największych bibliotek i ośrodków informacji Częstochowy i okręgu. Realizacja tego projektu, przy założeniu, że proponowane

placówki zechcą i będą mogły podolać zwiększonym obowiązkom, może zapewnić równomierne zabezpieczenie wszystkich kierunków poszukiwań literatury naukowej, potrzebnej pracującym zawodowo i uczącym się czytelnikom.

Ważna rola we współpracy przypada Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Władysława Biegańskiego w Częstochowie, która, oprócz tradycyjnie gromadzonej literatury humanistycznej, powinna — stosownie do projektu — rozszerzyć gromadzenie zbiorów z zakresu nauk politycznych, przyrodniczych i prawnych, wspierając zasoby źródeł informacji, stojące do dyspozycji regionalnego układu współpracy. Także Powiatowa Biblioteka Publiczna przewidziana jest w projekcie jako ośrodek specjalizujący się w dziedzinie rolnictwa.

Włączenie bibliotek publicznych do współpracy międzybibliotecznej w regionie znalazło swoje uzasadnienie w wypowiedziach uczestników ankiety, przeprowadzonej w toku badań potrzeb użytkowników informacji. Dowiodły one, iż z bibliotek publicznych, jako stosunkowo najłatwiej dostępnych, korzysta wiele osób doskonalących swoją wiedzę ogólną i zawodową. Wydany informator³⁾ ułatwi pracownikom bibliotek publicznych na wsi i filii bibliotecznych w mieście kierowanie, w razie potrzeby, poszukujących informacji do ośrodków specjalistycznych w regionie.

Zacieśnienie kontaktów bibliotek publicznych powszechnych z bibliotekami specjalnymi w ramach współpracy regionalnej przyczyni się z pewnością do skuteczniejszego działania zintegrowanej w ten sposób służby bibliotecznej.

PRZYPISY

- 1) Włosińska E., Zmigrodzki Z.: Założenia współpracy regionalnej ośrodków informacji i bibliotek w Częstochowskim Okręgu Przemysłowym. — Akt. Probl. Inf. Dok. R. 20 : 1970 nr 4 s. 9—11.
- 2) Efekty informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej na rzecz zakładów pracy. Materiały pokonferencyjne. Częstochowa 1970.
- 3) Ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Częstochowskim Okręgu Przemysłowym i ich usługi na rzecz zainteresowanych. Materiały konferencyjne. Częstochowa 1973.

Gromadzenie, popularyzacja i wykorzystanie literatury regionalnej

Na wstępie rozważań dotyczących literatury regionalnej należałoby sprecyzować, co pod tym terminem będziemy rozumieć. Pojęcie regionu jest dość rozległe i niejednolite; potocznie traktujemy region jako obszar odróżniający się od innych zbiorem specyficznych cech, odmiennością kultury i dążeniem do zachowania tradycji. Literatura regionalna jest to piśmiennictwo związane w jakiś sposób z określonym regionem:

- a) traktujące o danym regionie,
- b) powstałe na tym obszarze (miejsce wydania),
- c) związane z określonym regionem osobą autora.

W praktyce najczęściej tylko pierwsze z wymienionych kryteriów brane jest pod uwagę przy kompletowaniu literatury regionalnej.

Biblioteki Opolszczyzny gromadzą literaturę dotyczącą całego Śląska; w przypadku Biblioteki Miejskiej w Raciborzu (o której w dalszym ciągu będzie mowa) pod nazwą regionalia rozumiemy piśmiennictwo dotyczące Śląska Opolskiego, ze szczególnym uwzględnieniem regionalnej literatury Raciborza i powiatu raciborskiego.

Konieczność i celowość gromadzenia literatury regionalnej w bibliotekach nie podlega dyskusji i jest dla każdego bibliotekarza oczywista; nie ma więc potrzeby zatrzymywać się nad tym zagadnieniem.

Istotną rzeczą będzie natomiast problem, co gromadzić, jak gromadzić, opracowywać i udostępniać, aby wysiłki bibliotekarzy w tym względzie były w pełni efektywne i aby biblioteka stała się istotnym ośrodkiem wiedzy o regionie (zwrot ten pojawia się od dość dawna w użyciu, a nie zawsze ma pokrycie w rzeczywistości).

W Raciborzu literaturę regionalną zaczęliśmy gromadzić od początku istnienia biblioteki, a więc od roku 1948. Stanowiła ona początkowo niewielki procent w ogólnej ilości zbiorów i nie była wydzielona ani oddzielnie opracowywana. W latach 60-tych księgozbiór ten wydzielono na osobny regał i opatrzono dodatkową sygnaturą S (Śląsk). Sporządzono także katalog książek o Śląsku — początkowo był to katalog alfabetyczny. Z czasem zakup literatury regionalnej

oparty został na przeglądaniu Zapowiedzi Wydawniczych oraz wykazów literatury zalecaney do zakupu przez WiMBP w Opolu. Obecnie wykorzystujemy także takie źródła jak: katalogi wydawnicze i „Przegląd książek o Śląsku” zamieszczany w poradniku „Pomagamy sobie w pracy”, chociaż ze względu na spóźnione ukazywanie się poradnika jest to już tylko sprawdzanie, czy przy zakupie nie pominięto ważnej pozycji.

Szczególnie dużo uwagi poświęcamy wydawnictwom Instytutu Śląskiego (staramy się o kompletność wszystkich serii gdyż są często poszukiwane przez czytelników) a także wydawnictwom ciągłym i seryjnym jak Studia Śląskie czy Kalendarze Opolskie. W zbiorach śląskich, zwłaszcza w księgozbiorze podręcznym czytelnicy, nie może oczywiście zabraknąć bibliografii śląskich, poradników bibliograficznych, oraz informatorów o bibliotekach woj. opolskiego.

Równie dużo troski należy poświęcić prasie regionalnej. W naszym przypadku ważne jest prenumerowanie i gromadzenie Trybuny Opolskiej, Kwartalnika Opolskiego, Opola, Zarania Śląskiego. Biblioteka nasza posiada, z wyjątkiem Trybuny Opolskiej którą kompletujemy dopiero od roku 1960, kompletne roczniki tych czasopism.

Dobrym dopełnieniem regionalistów byłyby zbiory specjalne. Mam tu na myśli m.in. mikrofilmy, zbiory fotografii, muzykalnia, stare druki. Zwłaszcza mikrofilmy są niezastąpione w przypadku kiedy egzemplarz dzieła jest już nieosiągalny w wydaniu książkowym. Biblioteka nasza w ostatnich latach zakupiła mikrofilm „Nowin Raciborskich” z lat 1889—1920, tym samym poszerzając warsztat pracy dla zainteresowanych regionem o cenne źródło. Staramy się także, w miarę możliwości, wzbogacać księgozbiór poprzez zakup antykwareczny. Do tak zakupionych pozycji m.in. należy nabyta w latach ubiegłych 2-tomowa Historia Śląska Henelliego wydana w r. 1704.

Nad sprawą literatury dotyczącej regionu najbliższego, w naszym przypadku miasta i pow. raciborskiego, wypada zatrzymać się nieco dłużej. Tu dążenie do kompletności, zwłaszcza jeżeli chodzi o wydawnictwa książkowe, jest konieczne. Nadto należy tę literaturę nabywać w większej ilości egzemplarzy i jeden z nich traktować z góry jako egzemplarz archiwalny. W bibliotece w Raciborzu zbiór taki wydzielono (sygn. „R”) w r. 1972. W jego skład wchodzi wszystkie publikacje związane z regionem raciborskim, także druki okolicznościowe i ulotne jak: jednodniówki z okazji rocznic i obchodów, programy wyborcze, foldery, publikacje poszczególnych zakładów pracy, instytucji i towarzystw regionalnych. Druki te zbierane były dotychczas dorywczo, a w przyszłości chcemy im poświęcić znacznie więcej uwagi. Mam tu na myśli kompletowanie t.zw. dokumentów życia społecznego, które odpowiednio opracowane byłyby cennym materiałem dla historyków interesujących się Raciborszczyzną, a także dla szerszego ogółu zainteresowanych. Stąd też zamierzamy podjąć starania o otrzy-

mywanie lokalnego egzemplarza obowiązkowego, a także wejść w kontakt z instytucjami i zakładami pracy, oczekując współpracy w tym względzie.

Sprawą, która nam szczególnie leży na sercu, byłoby zebranie dawnych druków raciborskich i dotyczących Raciborza. Wiadomo, że Racibórz to miasto o bogatych tradycjach walki o polskość i dobrze utrwalonych śladach polskiej kultury. Istniała tu już w XIX wieku drukarnia, w której wydawano m.in. wiele druków polskich (modlitewniki, czytanki, odezwa). Skompletowanie takiego zbioru jest naszą ambicją, chociaż zdajemy sobie sprawę z tego, że dziś są to już w większości rzeczy nieosiągalne. Dotychczas druków takich mamy zaledwie kilka. Tu liczymy na współpracę z innymi instytucjami i organizacjami, głównie Towarzystwem Miłośników Ziemi Raciborskiej.

Regionalia wymagają także odpowiedniego opracowania. Wykazane jedynie w katalogu ogólnym biblioteki były dla czytelników materiałem rozproszonym, trudnym do uchwycenia w całości. Stąd potrzeba dodatkowego katalogu zbiorów regionalnych i to katalogu w układzie rzeczowym. Biblioteka w Raciborzu dysponuje takim katalogiem w układzie dziesiętnym i trzeba przyznać, że jest on chętnie wykorzystywany przez czytelników a także przez bibliotekarzy w pracy informacyjnej.

Tu słów kilka o kartotekach. Są one niejako dopełnieniem katalogu i niezastąpionym przewodnikiem po artykułach rozsianych w gromadzonej przez nas prasie i czasopismach. Dwuczłonowa kartoteka regionalna w czytelni biblioteki obejmuje, w układzie działowym materiał dot. Opolszczyzny — druga dotyczy Ziemi Raciborskiej. Sporządzona jest na podstawie na bieżąco wpływających czasopism śląskich i innych oraz uzupełniana opisami z bibliografii.

Tak zorganizowany warsztat pracy nie stanowi jeszcze sam w sobie dużej wartości, jeżeli nie jest odpowiednio spopularyzowany. Metod i form eksponowania zbiorów regionalnych jest wiele. Punktem wyjścia jednakże do wszystkich prac popularyzatorskich powinna być właściwa znajomość zbiorów śląskich przez samego bibliotekarza. Często podejmowane przez nas wysiłki dotyczące propagandy określonych spraw czy tematów tylko dlatego nie dają efektów, że przygotowane były bez odpowiedniej znajomości zagadnienia przez samych bibliotekarzy.

W Bibliotece Miejskiej w Raciborzu sprawę tę rozwiązano w ten sposób: każdy z pracowników Działu Udostępniania zapoznaje się z wpływającymi nowościami śląskimi, ponadto w ramach szkoleń wewnętrznych opracowujemy tematy regionalne. I tak np. w ostatnich latach poszczególne szkolenia poświęcone były: rocznicy powstania śląskich (ze zwróceniem szczególnej uwagi na wykaz litera-

tury), zabytkom Raciborza i powiatu, twórczości raciborskich pisarzy ludowych, prasie polskiej na Śląsku.

Najpopularniejszą formą prezentowania zbiorów są wystawy. Rzecz w tym, aby były dobrze opracowane i przemyślane, aby zwracały uwagę na sprawy nowe, dotąd nie ukazywane. W działalności naszej biblioteki do najciekawszych należały: Wystawa publikacji nauczycieli raciborskich, na której eksponowano około 150 prac (art. w czasopiśmie i dziełach zbiorowych, wydawn. zwarte. Prace te dotyczyły różnych tematów, najczęściej związanych z nauczaniem. Wystawa miała na celu ukazanie prężności i aktywności raciborskiego środowiska pedagogicznego. Zorganizowana była z inicjatywy i przy współudziale Polskiego Towarzystwa Historycznego — Oddział w Raciborzu. Duże zainteresowanie wzbudziła także wystawa „Czasopisma polskie na Śląsku do 1939 roku” (ze zbiorów WiMBP w Opolu), eksponowana w Dniach Oświaty w 1972 r., którą zwiedzała młodzież wszystkich szkół raciborskich. Wystawa połączona była z cyklem popularnych prelekcji dla młodzieży na temat prasy na Śląsku Opolskim, oraz obszernym odczytem dr Joachima Glenska.

Regułą są już coroczne wystawy poświęcone Ziemi Raciborskiej, związane najczęściej z rocznicą wyzwolenia miasta. Wystawy takie były organizowane nie tylko na terenie MBP, ale także poza biblioteką, co jest korzystne tak ze względu na większe możliwości lokalowe, jak i możliwość dotarcia w ten sposób do szerszych kręgów odbiorców. (Dla przykładu wystawa: „Ziemia Raciborska w publikacjach powojennych” zorganizowana w sali Sp-ni Mieszkaniowej z okazji Festiwalu Powiatów).

Oprócz wystaw na uwagę zasługują odczyty, prelekcje i spotkania autorskie z ludźmi związanymi z regionem. Do udanych należało u nas m.in. spotkanie z dr Wł. Gębikiem, które zgromadziło działaczy ZBOWiD-u, byłych członków Związku Polaków w Niemczech i zakończyło się ożywioną dyskusją nad sprawami polskości Raciborza, i prelekcja doc. dr Doroty Simonides o folklorze śląskim.

Z myślą o lepszym wykorzystaniu literatury regionalnej opracowana została także lekcja biblioteczna o Raciborzu dla klas I-szych szkół średnich. W większym niż dotychczas stopniu można by wykorzystywać dobrze pomyślaną informację wizualną, do której w pierwszym rzędzie należy zaliczyć napisy na katalogach i kartotekach, plansze informacyjne a także krótkie notatki na łamach Trybuny Opolskiej. (Informowaliśmy m.in. w ten sposób czytelników o zakupie mikrofilmu „Nowin Raciborskich”).

Jak wygląda wykorzystanie literatury regionalnej? Na to pytanie trudno odpowiedzieć wyczerpująco bez prowadzenia badań czytelnicznych, a takich dotychczas w naszej bibliotece nie było. Możemy się tu posłużyć jedynie ogólną obserwacją i podaniem jednostkowych

faktów świadczących o tym, że zbiory śląskie mają stosunkowo dużą liczbę wypożyczeń. Najczęściej wykorzystywane są książki dot. historii problemów społeczno-gospodarczych Opolszczyzny. Stosunkowo duże jest zainteresowanie prasą regionalną. Posiadane roczniki czasopism służą jako materiał do opracowania referatów, pogadek a także, przynajmniej częściowo, do poważniejszych prac, często publikowanych przez Instytut Śląski. Studenci zaoczeni WSP w Opolu piszą prace magisterskie w oparciu o „Nowiny Raciborskie” z lat 1889-1920 (mikrofilm). Przykładem wykorzystania zbiorów śląskich są załatwiane w Ośrodku Informacyjnym kwerendy dot. głównie historii miasta i perspektywy jego rozwoju.

Te przykłady dotyczą jednakże zainteresowania sprawami regionu raczej ze strony osób, które z racji swej pracy czy studiów poszukują odpowiednich materiałów. Troską biblioteki na przyszłość powinno być dotarcie z książką śląską do przeciętnego czytelnika, zainteresowanie literaturą regionalną ogółu mieszkańców.

Jest to zadanie na najbliższą przyszłość.

Aniela Skalska

PiMBP — Lubliniec

Opracowanie księgozbioru w PiMBP w Lublińcu

Dane orientacyjne:

1 Pow. i M. Bibl. Publ. — z wypożyczalnią dla dorosłych

1 Filia Dziecięca przy PiMBP

1 Filia Specjalna przy Ośrodku Szkol. ZSMW

24 biblioteki terenowe (w tym 3 miejskie).

Budżet roczny na zakup książek wynosi 300—350 tys. zł.

Zakup nowości dokonywany jest w dwóch wersjach:

— główny — w miejscowej centralnej księgarni,

— uzupełniający — w 5-ciu pawilonach księgarskich na terenie powiatu.

Księgarnia centralna przesyła regularnie AZ Zapowiedzi Wydawnicze w dwóch egzemplarzach. Pierwszy, wypełniony przez nas, wraca do księgarni, drugi służy do rozcinięcia i tworzenia kartoteki „AZ” w bibliotece powiatowej.

Księgarnia odkłada na bieżąco sprawdzone, zgodnie z naszym zamówieniem, tytuły na rezerwowane w tym celu półki. W okresie co

6—8 tygodni dokonujemy wykupu nowości. Książki dla wypożyczalni miejskiej zakupuje komisyjnie kierownik wypożyczalni. O doborze literatury dziecięcej decyduje kierownik filii dziecięcej. Obie wypożyczalnie otrzymują oddzielne faktury. Opracowanie następuje na miejscu w PiMBP.

Natomiast zakup centralny dla placówek terenowych przebiega następująco:

Wersja 1.

Księgarnia udostępnia nam na czas zakupu zaplecze własnego lokalu. Odległość księgarni od biblioteki — 5 minut drogi. Tu wykonujemy następujące czynności:

1. Wykładamy rezerwowane dla nas książki na stoły. Są to ułożone tytułami stosiki, które łatwo przeliczyć.
2. Klasyfikujemy. Pomoce: zabrane ze sobą tablice UKD, katalog kartkowy księgarski, który miejscowa księgarnia prowadzi w układzie alfabetycznym i tytułowym. Katalog ten rejestruje również symbole UKD. W książkach wypisujemy pełny symbol UKD oraz ustalamy SYGNATURE.
3. Do każdego tytułu po raz pierwszy wydanej pozycji wypisujemy kartę centralną uwzględniając pełny opis bibliograficzny, pełny symbol UKD, oraz cenę.
W wypadku tytułu wznowionego — zabieramy ze sobą z PiMBP już istniejącą kartę centralną.
4. Rozdzielenie nowości na poszczególne biblioteki. Naniesienie przydziału na karcie centralnej. Przy podziale uwzględniamy zapotrzebowanie zgłoszone przez placówki terenowe, jak również uzgodnioną i rozpatrzoną wcześniej strukturę księgozbiorów terenowych.
5. Uporządkowanie poszczególnych „stosów” według 3-ch grup literatury i ilościowe ich podliczenie. Notatka taka przydatna jest przy wypełnianiu kartoteki „wartość księgozbioru”, („różowa kartoteka”) — po otrzymaniu faktur. Kartotekę prowadzi PiMBP.

Na tych czynnościach kończy się praca w księgarni. Nie zabiera nam więcej czasu niż 3 dni (dwie osoby). Pisania faktur i wysyłki dokonuje księgarnia. Przeciętnie jednorazowo w miejscowej księgarni dokonujemy zakupu wartości 30.000,— zł.

Dalsze opracowanie nowości tj. wypisanie kart katalogowych, odbywa się w PiMBP. W oparciu o ułożony alfabetycznie, w oddzielnym pudełku, katalog centralny danego zakupu piszemy na maszynie karty katalogowe. Placówki terenowe prowadzą 1 katalog w układzie systematycznym, wobec tego przy przydziale wielokrotnym wypisujemy potrzebną ilość kart. W dużym stopniu, około 40%, uzupełniamy potrzeby kartami adnotowanymi BN, które otrzymujemy w kompletach po 25 szt. do jednego tytułu. Do tej pory więc użycie powielacza nie było konieczne.

Po skompletowaniu kart katalogowych następuje ich rozdzielenie i wysyłka pocztą, w oparciu o katalog centralny, rejestrujący potrzebne informacje.

Zobowiązaliśmy bibliotekarzy terenowych, aby po otrzymaniu paczki z książkami natychmiast je zainwentaryzowali, wypisali karty książki i udostępniali. Natomiast z opóźnieniem otrzymane karty katalogowe winne być w ciągu całego roku układane alfabetycznie w oddzielnej szufladzie z napisem „NABYTKI r. 1973”. Dopiero w grudniu, przy współudziale instruktora, zostaną sprawdzone na „obecność” i przy jednorazowym wyciągnięciu prętów w szufladach włączone do ogólnego katalogu. W ten sposób zyskujemy pewność, iż z bieżącym rokiem katalog każdej biblioteki będzie w pełni skompletowany.

Minusową stroną tej wersji jest to, iż karty katalogowe nie są od razu włączane do poszczególnych tytułów. Niestety, w naszych warunkach lokalowych nie jesteśmy po prostu w stanie zwieść tak dużej ilości książek do PiMBP i opracowywać je na miejscu.

Wersja 2.

— to zakup nowości uzupełniająca, dokonywany w 5-ciu małych pawilonach księgarskich, rozrzuconych na terenie powiatu.

Tu wybieramy książki — bez obowiązujących zamówień tytułowych — „na żywo”, z półek. Często spotykamy tytuły, których nie posiada księgarnia centralna. Poza tym nie każdą ilość zamówioną w księgarni centralnej otrzymujemy. Małe zakupy w innych księgarniach pozwalają uzupełnić nasze potrzeby. Całkowite opracowanie w/w pozycji tj. sklasyfikowanie, podział i wypisanie specyfikacji oraz opracowanie kart katalogowych z włączeniem ich do poszczególnych książek, następuje całkowicie w PiMBP.

Neutralnie, zakupy uzupełniające są objętościowo około 5 razy mniejsze od głównego, dlatego wszystkie w/w czynności mogą być wykonywane w PiMBP mimo złych warunków lokalowych.

Od Redakcji :

W celu podkreślenia sprawnej organizacji gromadzenia i opracowania zbiorów w PiMBP w Lublińcu należy dodać, iż biblioteka ta nie posiada wyodrębnionego działu gromadzenia i opracowania; sprawami tymi zajmuje się 1 osoba zatrudniona w pełnym wymiarze godzin i 1 pracująca, na ryczałcie jako siła pomocnicza przy wykonywaniu prac technicznych. Poza pracami zasadniczymi, związanymi z gromadzeniem i opracowaniem, wymienieni wyżej 2 pracownicy:

- uzupełniają katalogi centralne,
- dokonują pełnego rozliczenia stanu ilościowego i wartościowego zbiorów wszystkich bibliotek terenowych,
- w zakresie wykonywanej przez siebie pracy prowadzą praktyki dla nowo przyjętych pracowników,
- dokonują selekcji zbiorów.

W stosunku do organizacji gromadzenia i opracowania w PiMBP w Lublińcu nasuwa się tylko jedna uwaga, a mianowicie: zakupu należy dokonywać częściej niż to ma miejsce obecnie.

Wystawa w roku 30-lecia PRL

Wskazówki metodyczne i projekt

Celem wystawy jest zaprezentowanie literatury ukazującej dorobek naszego kraju i państwa w ciągu 30 lat powojennych. Oprócz książek należy uwzględnić czasopisma i gazety, różnego rodzaju fotografie, ilustracje i reprodukcje; będą one nie tylko dokumentowały przemiany i osiągnięcia, ale i zdobiły wystawę.

Chociaż dzieli nas od rocznicy kilka miesięcy, trzeba już zacząć gromadzić materiały i eksponaty, przeglądać czasopisma i notować numery, w których znajdują się odpowiednie artykuły i ilustracje. Jeśli są szczególnie ważne, a fundusze pozwalają, należałoby zakupić podwójne egzemplarze, aby można było zrobić z nich wycinki. Dobrze byłoby przy każdej okazji zetknięcia się z księgozbiorem pamiętać o wystawie i odkładać lub notować książki, które winny być wystawione. Stopniowo też przygotowywać należy plansze, które najłatwiej utrwalają się w pamięci zwiedzających, a przy umiejętnym doborze formy mogą stanowić element dekoracyjny. Praca nad nimi zajmie dużo czasu, bez względu na to czy wykonamy je sami, czy zrobi to plastik. W projekcie podane są tylko najprostsze rozwiązania; pomocą przy komponowaniu ozdobniejszych plansz mogą służyć następujące książki: „Atlas statystyczny” 1970 W-wa GUS, N. Swiżdzińska i J. Maternicki: „Polska liczby i fakty” 1969, „Polska w liczbach, 20 lat PRL” W-wa 1964 GUS. Trzeba pamiętać, iż w wypadku korzystania z tych wzorów należy podać źródło.

Projekt wystawy przewiduje 9 stoisk, co nie znaczy, że w każdej bibliotece muszą być wszystkie; zależy to od wielkości pomieszczenia, ilości i jakości księgozbioru i możliwości finansowych (zakup fotografii, reprodukcji). W projekcie podane są tylko najważniejsze osiągnięcia (trudno bowiem powielić „Rocznik statystyczny”), biblioteki mogą uzupełnić je danymi z własnych powiatów.

Hasło naczelne: „**Źródła rozwoju siły Polski Ludowej wy wpływają z socjalizmu**” (z tez KC PZPR na IV Zjazd Partii). Tytuł: „**Trzydzieści lat Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej**” umieścimy na tle białej czerwonej flagi, hasło zaś nieco niżej z boku.

Stoisko I. Plansza 1:

Rok 1944/1945 — straty wojenne

6 milionów zmarłych

1 milion inwalidów

zniszczonych:

19,6 tys. zakładów przemysłowych

162 tys. budynków mieszkalnych w miastach

354 tys. zagród wiejskich

965 tys. gospodarstw domowych

17 szkół wyższych

487 szkół średnich

4 880 szkół podstawowych

25 muzeów

35 teatrów

352 szpitali

Straty materialne — 258 miliardów złotych.

Plansza 2. Straty na Ziemiach Zachodnich i Północnych

6727 (72,5%) zniszczonych zakładów przemysłowych

148 tys. nieruchomości miejskich

124 tys. zagród wiejskich.

Książki przedstawiające straty wojenne; albumy, dokumenty, ilustracje.

Stoisko II. Dość duży napis: **A po 30 latach...**

Książki traktujące o całości rozwoju PRL jak: albumy, zwłaszcza bardzo efektowny: „Polska w kalejdoskopie”, Atlasy i Roczniki statystyczne, statuty PZPR, ZSL, SD, publikacje o udziale Polski w pracach ONZ, czasopisma takie jak: „Biuletyn statystyczny”, „Gospodarka planowa”. „Nowe drogi”, „Problemy pokoju i socjalizmu”, albumy i przewodniki po Opolszczyźnie, „Kalendarz Opolski” z 1970 roku (zawiera bardzo dużo materiału, a podzielony na części może być użyty i przy innych stoiskach).

Stoisko III. Przemysł

Hasło: **Zahuczaj wszystkie maszyny, z kominów w niebo dym strzeli..** (Ed. Szymański).

Plansza 1. Rozwój produkcji globalnej

1950 r.

1960 r.

1972 r.

100,0

317,2

845,1

Poniżej — konturowa mapa Polski z zaznaczonymi okręgami przemysłowymi (kółka lub prostokąty). Wzór znaleźć można w „Atlasie statystycznym” s. 77 (rysunek uprościć). Dla tych bibliotek, które nie posiadają „Atlasu” podają nazwy okręgów: gdański, warszawski, puławski, staropolski, tarnobrzesci, bielski, krakowski, rybnicki, górnośląski, opolski, łódzki, koniński, płoeki, bydgosko-toruński, szczeciński, poznański, legnicko-głogowski, wrocławski, wałbrzyski, turowski.

Plansza 2. Województwo opolskie

Na konturowej mapie województwa zaznaczone prostokątami najważniejsze siedziby przemysłu, w prostokątach nazwy zakładów: „Azoty” w Kędzierzynie, druga budowa socjalizmu po Nowej Hucie, Wielka Rafineria ropy naftowej oraz Instytut Ciężkiej Syntezy w Blachowni Śląskiej, Zakłady Koksochemiczne w Zdzeszowicach, Huta „Małapanew” w Ozimku, Huta im. Gen. Świerczewskiego w Zawadzkiem, Fabryka Obrabiarek „Rafamet” w Kuźni Raciborskiej, Zakłady Urządzeń Przemysłowych w Nysie, Zakłady Elektrod Węglowych w Raciborzu, Huta Szkła w Murowie, Śląskie Zakłady Pluszu i Dywanów w Kietrze, Papiernie w Głuchołazach, Zakłady Porcelitu w Tułowicach, Zakłady Przemysłu Cukierniczego w Brzegu.

Na dolnym marginesie mapy notatka: Wkrótce: Elektrownia „Opole” o mocy 2160 MW, Cementownia „Strzelce” i „Gorażdze” o łącznej zdolności produkcyjnej 4030. tys. ton cementu, dwie nowe baterie koksownicze w Zdziezłowicach, które będą wytwarzać 4 pociągi koksu na dobę, Rafineria w Kędzierzynie o rocznej zdolności przerabiania 6 milionów ton ropy, Fabryka aparaty chemicznej w Opolu, jedna z największych w Europie.

Książki o rozwoju przemysłu, o zakładach przemysłowych, o wynalazkach i usprawnieniach w przemyśle, o nowych zamierzeniach i osiągnięciach. Fotografie zakładów i urządzeń przemysłowych ze szczególnym uwzględnieniem znajdujących się na terenie danego powiatu. Dużo materiałów znajdziemy w czasopiśmie i gazetach. Przy mapie woj. opolskiego można umieścić hasło: „Z kominów Śląska bucha dym” (Wł. Broniewski).

Stoisko IV. Rolnictwo.

Hasło: **Jednym z warunków dalszego wzrostu produkcji rolnej jest podnoszenie wiedzy zawodowej producentów (Z Uchwały VI Zjazdu PZPR).**

Plansza 1.

P l o n y				Rozwój hodowli zwierząt gosp.	
rok	ziarna 4 zbóż	ziemniaki	buraki cukrowe	bydło	trzcha chlewna
1946	9,0 q/ha	112 q/ha	176 q/ha	3,9 mln	2,7 mln
1970	16,1 q/ha	132 q/ha	256 q/ha	8,7 mln	12,6 mln
1972	24,2 q/ha	183 q/ha	327 q/ha	11,5 mln	17,5 mln

W 1946 r. osiągnęliśmy 3,3 mld litrów mleka, 1 100 mln szt. jaj
w 1972 r. . . . . 15,3 . . . . . 7 475 . . . . .

Plansza 2. Województwo opolskie

Produkowaliśmy w roku 1971: 27,1 q/ha czterech zbóż, 174 q/ha ziemniaków, 295 q/ha buraków cukrowych.

Osiągnęliśmy 554,0 mln l. mleka.

Na 100 ha użytków rolnych posiadamy 68,2 szt. bydła, 84,5 trzody chlewnej.

Książki. Ze względu na konieczność zwiększenia produkcji rolnej należy szczególnie starannie dobrać książki do tego stoiska. Powinny się tu znaleźć wydawnictwa treści rolniczej; omówienia gospodarki rolnej, stosowania nawozów sztucznych, książki o maszynach rolniczych i ich wykorzystaniu, o hodowli zwierząt i ich racjonalnym żywieniu, o hodowli drobiu i uprawie warzyw i roślin przemysłowych, o racjonalnym prowadzeniu sadów, książki o spółdzielniach produkcyjnych, wreszcie publikacje o kółkach rolniczych, kółkach gospodyń wiejskich, LZS, o ochronie przeciwpożarowej na wsi itp. Wyłożyć też trzeba posiadane czasopisma rolnicze takie jak „Spółdzielnia Produkcyjna”, „Nowe rolnictwo”, a także „Wieś współczesna” itp.

Stoisko V. Budownictwo

Hasło: **Dzień nam roboczy nastal,**

Młot niesiemy, kilof i łom.

Idziemy budować miasta,

Stupiętrowy za domem dom (Wł. Broniewski)

Plansza 1.

Oddano do użytku mieszkań

1950	59,5 tys.
1960	142,2 tys.
1972	205,5 tys.

Jeśli pozwalają warunki można jeszcze sporządzić planszę: „Kubatura budynków oddanych do użytku według przeznaczenia”, wzór znajdziemy na s. 87 „Atlasu statystycznego”, należy tylko uzupełnić 1972 r.).

Plansza 2.

Województwo opolskie.

Do roku 1949 oddano do użytku	3 100 izb mieszkalnych
„ 1955 „	20 000 „ „
1972 „	ponad 37 000 „ „

Książki i artykuły z czasopism mówiące o nowym budownictwie, o fabrykach domów, o urządzeniu mieszkania, o meblach, o nowoczesnej kuchni itp. Dużo ilustracji na te tematy posiada czasopismo „Opinia” (kolorowe zdjęcia), znajdziemy też odpowiednie artykuły w „Dokoła świata”, „Kobieta i życie”. Obok książek można umieścić napis: Po urządzeniu mieszkania oszczędzamy pieniądze na samochód oraz drugi: „W 1947 r. posiadaliśmy 16,1 tys. samochodów, w roku 1972 — 656,9 tys. Produkcja Fiata 126 P powiększy tę ilość.

Stoisko VI.

Szkoły

Hasło: **Jednym z najpilniejszych zadań PKWN będzie odbudowa szkolnictwa i zapewnienie bezpłatnego nauczania na wszystkich szczeblach (z Manifestu PKWN).**

Plansza 1.

Uczniowie	Rok szkolny		
	1946/47	1955/56	1972/73
szkół podst.	3 283,4 tys.	5 386,4 tys.	4 841,3 tys.
absolwenci	127,1 tys.	270 6 tys.	651,9 tys.
liców ogólnokształc.	228,4 tys.	202,1 tys.	451,1 tys.
absolwenci	12,3 tys.	29,9 tys.	87,5 tys.
szk. podst. dla pracujących	30,7 tys.	103,9 tys.	137,1 tys.
absolwenci	9,0 tys.	31,2 tys.	50,8 tys.
liceów ogólnokształc. dla prac.	43,2 tys.	53,9 tys.	158,3 tys.
absolwenci	6 4 tys.	4,3 tys.	24,1 tys.
zas. szkół zaw. i techn.	286,7 tys.	503,0 tys.	1 829,7 tys.
absolwenci	40,9 tys.	102,2 tys.	434,0 tys.

Posiadamy 88 wyższych uczelni; 364 274 studentów; z domów studenckich korzysta 96 791 studentów; stypendia otrzymało 88 409 studentów.

Plansza 2.

Województwo opolskie 1972/73 r.

	szkoły	uczniowie	absolwenci
szkoły podstawowe	953	178,9 tys.	2 004,7
szkoły dla pracujących	37	4,1 tys.	973
licea ogólnokształc.	27	11,4 tys.	1 658
licea dla pracujących	8	3,7 tys.	597
szkoły zawodowe	314	60,5 tys.	5 439
szkoły wyższe	2	5,2 tys.	402

Posiadamy też filię WSE i Oddział Politechniki Śląskiej.

Książki o młodzieży i szkołach, o wychowaniu młodzieży trudnej, o kontaktach szkoły z rodzicami. Dobrze byłoby postarać się o „Raport o stanie oświaty” oraz zebrać artykuły na temat reformy systemu oświatowego zamieszczane w czasopismach. Pod koniec roku szkolnego ukazują się artykuły o egzaminach maturalnych i na wyższe uczelnie; należałoby najciekawsze z nich udostępnić na wystawie. Czasopisma takie jak: „Rodzina i szkoła”, „Wychowanie obywatelskie”, „Student”, a nawet „itd.”.

Stoisko VII.

Kultura i sztuka.

Hasło: **Do stworzenia socjalizmu potrzeba określonego poziomu kultury (Wł. H. Lenin: Dzieła T. 33 s. 495).**

Plansza 1.

	1946	1956	1972
Książki i broszury pozycje wydawnicze nakład	3 254 38,9 mln	7 012 86,7 mln	10 760 137,6 mln
Gazeta i czasopisma tytuły łącznie jednorazowy nakład	702 X	800 20 mln	3195 58 537 mln
Biblioteki ogółem w tym publiczne	X 426	ok. 44 000 5 990	53 666 8 725
Księgozbiór bibliotek publicznych	X	24,0 mln	62,4 mln
czytelniey bibliotek publicznych	X	3,2 mln	6 977 tys.

Książki, czasopisma, biblioteki

Plansza 2.

Województwo opolskie rok 1971

Wydawnictwa Instytutu Śląskiego około 600 tytułów
 „Trybuna Opolska” nakład jednorazowy 200 tys.
 „Opole” nakład jednorazowy około 7 tys.
 biblioteki publiczne 340
 księgozbiór bibliotek publicznych 2 324 tys.
 czytelnicy bibliotek publicznych 229 tys.

Książki z zakresu bibliotekarstwa, wydawnictwa informacyjne Biblioteki Narodowej, spisy bibliograficzne przygotowywane przez WiMBP, wydawnictwa informacyjne Domu Książki, katalogi księgarskie. Wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu. Czasopisma: „Kultura”, „Kultura i życie”, „Kultura i społeczeństwo”, „Kultura i ty”, „Nurt”, „Przemiany”, „Opole”, „Wczoraj, dziś i jutro”, „Poglądy”, „Nowiny” (tygodnik Rybnik, Wodzisław, Racibórz) itp.

Napis: **Książki nigdy nie bywają w złym humorze, odpowiadają naszym pytaniom na każde pytanie** (Franciszek Petrarca).

Książki: nowości wydane w roku bieżącym.

Plansza 3.

W województwie opolskim tworzy ponad 30 pisarzy, którzy wydali około 100 książek.

16 pisarzy należy do opolskiego Oddziału ZLP

7 pisarzy do Koła Młodych.

Książki pisarzy opolskich.

Plansza 4.

	Teatry i instytucje muzyczne	widzowie słuchacze	kina	widzowie	muzea	placówki kulturalne
1946	97	X	367	68 mln	35	X
1956	118	16,1 mln	2 881	208,1 mln	170/??	11 tys.
1972	131	18,3 mln	2 972	136,1 mln	315	23,8 tys.

Co druga rodzina w Polsce posiada telewizor.

Plansza 5.

Województwo opolskie 1971 r.

Posiadaliśmy 2 teatry, które dały 854 przedstawienia dla 249,1 tys. widzów, 1 Filharmonię, która dała 346 koncertów dla 136,6 tys. słuchaczy, 117 kin, które wyświetliły 55 999 seansów dla 4 586,7 tys. widzów, 1 115 placówek kulturalnych.

W Opolu rozpoczynał pracę Jerzy Grotowski w swoim Teatrze — Laboratorium.

Książki o teatrze, życiorysy sławnych aktorów, może programy ciekawszych spektakli w Teatrze Ziemi Opolskiej. Czasopismo „Teatr” „Film” itp. Publikacje o muzyce.

Jeśli fundusze pozwalają na zakup reprodukcji współczesnego malarstwa polskiego, trzeba postarać się o najbardziej charakterystyczne, a więc J. Cybisa (koloryzm), Al. Kobzdeja (abstrakcja), Wł. Panasa (malarstwo

prymitywizujące) Zb. Makowskiego (malarstwo kaligraficzne), Juliusza i Heleny Krajewskich (realistyczne). Przy trudnościach w nabyciu reprodukcji można ograniczyć się tylko do wypisania nazwisk malarzy i zaznaczenia kierunków, które reprezentują.

Nie należałoby pominąć osiągnięć w muzyce. Można ograniczyć się do wypisania na planszy nazwisk najważniejszych muzyków współczesnych np.: Polska posiada wybitnych znanych w świecie kompozytorów jak Grażyna Bacewicz, Tadeusz Baird, Henryk Górecki, Witold Lutosławski, Krzysztof Penderecki, Witold Rudziński, Kazimierz Serecki („Polska” Interpress 1971). Ponieważ jednak biblioteki posiadają adaptery, można by podczas wystawy odtwarzać z płyt najpiękniejsze utwory kompozytorów polskich podając ich nazwiska i tytuły utworów. Nie radziłabym tylko wprowadzać muzyki rozrywkowej, ani hałaśliwych piosenek, gdyż na wystawie potrzebne jest skupienie, temu zaś ta muzyka nie sprzyja. Dużym urozmaiceniem wystawy byłoby odtwarzanie oprócz muzyki poważnej najnowszej poezji polskiej nagranej uprzednio na taśmę magnetofonową, jednak musi to być recytacją naprawdę artystyczną.

Stoisko VIII.

Lecznictwo.

Hasło: **Szlachetne zdrowie, nikt się nie dowie jako smakujesz, aż się zepsujesz** (Jan Kochanowski).

Plansza 1.

Na terenie kraju działa około 819 zakładów otwartej opieki zdrowotnej, 442 stacje pogotowia ratunkowego, 680 szpitali.

Plansza 2.

Województwo opolskie

Posiadamy: 37 szpitali
229 przychodni
116 ośrodków zdrowia
149 punktów zdrowia i położniczych
17 stacji pogotowia ratunkowego.

Książki z działu higieny, ochrony zdrowia, książki o chorobach zakaźnych, o szczepieniach ochronnych, o racjonalnym żywieniu, o pielęgnacji niemowląt itp. Czasopisma: „Zdrowie”, „Żyjmy dłużej”, „Służba zdrowia” itp.

Stoisko IX.

Sport i odpoczynek

Plansza 1.

Medale zdobyte na igrzyskach olimpijskich

1948 Londyn	1 brązowy		
1952 Helsinki	1 brązowy,	2 srebrne,	1 złoty
1956 Cortina d Amp. Melbourne	4 brązowe,	4 srebrne,	1 złoty
1960 Squaw Valley Rzym	11 brązowych,	6 srebrnych,	4 złote
1964 Tokio	10 brązowych,	6 srebrnych,	7 złotych
1968 Meksyk	11 brązowych,	2 srebrne,	5 złotych
1972 Sapporo Monachium	9 brązowych,	5 srebrnych,	8 złotych.

Napis: **2 miliony dzieci i młodzieży korzysta rocznie z kolonii i obozów wakacyjnych.**

Książki o sporcie, o wykorzystaniu wolnego czasu, o racjonalnym odpoczynku. Czasopisma: „Imt”, „Gościńiec”, „Poznaj swój kraj”, „Przegląd sportowy”, „Sport” itp. Artykuły i notatki o osiągnięciach sportowych opolskich sportowców.

Ostatnim elementem wystawy o charakterze emocjonalnym będzie plansza z fragmentem wiersza K. Il. Gałczyńskiego:

**Kraju mój, kraju barwny
pelargonii i malwy,
kraju węgla i stali,
i sosny i konwalii,
grudka twojej ziemi w rękę
świeci nawet po ciemku...**

Uwagi końcowe: Pamiętajmy, że książki powinny być ułożone w równych liniach. Wszystkie hasła należy wykonać na jednakowej wielkości prostokątnych kartonach, które będą umieszczone na stelażach lub ustawione na stolach w pozycji lekko pochylonej. Wycinki czasopism winny być naklejone na biały papier równej wielkości; umieścić je można między książkami; pamiętać trzeba by zawsze podać tytuł i numer czasopisma. (Dane statystyczne wzięte z Roczników statystycznych)

Tadeusz Kubiak

DIALOGI O OJCZYŹNIE

Po montażu pt. „A to Polska właśnie”, opracowanym przez Joannę Czarkowską i wydrukowanym w numerze 3/73 poradnika, Redakcja zamieszcza poniżej przedruk z „Materiałów repertuarowych” nr 1/73. Materiał ten, jak w/w może być wykorzystany jako fragment imprezy środowiskowej, organizowanej w związku z obchodami 30-lecia PRL.

Udział biorą:

Kobieta
Poeta I
Poeta II
Głos
(Muzyka)

GŁOS

*Wyjdzie stu robotników,
Oborzą miasta grunt,
Wyrzucą łokieć — funt.
Klatki pełne wróblików
Otworzą — przed tłuszczą
Ptaszki na wolność puszcza. .
Muzyka nieustanna :
Wolność ! Wolność ! Hosanna !*

KOBIETA

*Ja was uczę miłości,
ciszy, szeptu wśród nocy,
ja was uczę chmur srebrnych
i zieleni w ogrodach,
ja was uczę słowników,
księżycy, gwiazd na niebie,
zachodzącego słońca
w późno wieczornych wodach...*

*Ja jestem Euterpe...
Ja jestem Kaliope...*

*Ja was uczę kołyski
i pierwszych kołysanek,
i silnej ręki ojca,
pierwszej jego siwizny,
ja was uczę ostatniej,
twardo ciosanej deski,
ja was uczę tej ziemi,
ja was uczę Ojczyzny...*

Ja jest poezja...

POETA I

*Ojczyzno... Będę z tobą przez życie, przez świat
szedł w porywach wichury morderczej,
szedł jak z lampą płonąca przez wiatr,
osłaniając cię dłonią i sercem.*

*Tyś jest światło jedyne u nóg,
tyś jest światło jedyne nad głową,
w moim życiu, wśród moich dróg —
gorejące przede mną słowo.*

*Jakże mógłbym uczynić krok
bez twojego światła przede mną,
Tylko pustka bez ciebie i mrok,
Jakbym stanął w drzwiach otwartych w ciemność.*

*Będę z tobą przez życie szedł.
Wspólna tobie i mnie każda chwila.
Będę ciebie jak życia strzegł,
choćbyś dłonie i serce paliła.*

*Ty jesteś moją poezją...
Moja poezja jest tobą...*

POETA II

Nie z lotu ptaka złotolita ziemia,
czarnoziem orną z wysokości konia,
nie na odległość ulotnego skrzydła,
na wyciągnięcie niedostępnej ręki
w jakikolwiek dzień.

Nie z lotu ptaka — bo nie skrzydeł wołam,
Nie ja z wyraju! I nie ja przelotny!
Tu lepię gniazdo na jesienne mgły,
na „leci liście”, na kopiaście śniegi,
na blask, na cień.

My przypisani do ziemi! Do miecza,
my, przypasani! Tu mój Czarny Las.
Tu nastuchuję, jak wabią słowiki,
jak palą w gajach
świętojański śpiew.

Oto poeta mego narodu,
wpatrzony w Wierną Rzekę, nie ślepy,
nie zakochany w sobie na źródłem,
nie Narcyz z grobu,
z pola walk rosę,
ciemnisty
krzew.

(Muzyka)

GŁOS

Wyjdzie stu robotników,
Oborzą miasta grunt,
Wyrzucą łokieć — funt.
Klatki pełne wróblików
Otworzą — przed tłuszczą
Ptaszki na wolność puszcza. . .
Muzyka nieustanna:
Wolność! Wolność! Hosanna.
Święci staną w katedrze
Trzej. . . i zawezwą ducha,
Lud księgi praw rozedrze,
Próchno kart porozdmucha,
Weźmie stare sztandary,
Wyprowadzi jak mary
Za kościół — na mogiły,
Zapali, by świeciły

*Świata dawnymi dzieły,
Błysnęły — i splonęły.
Bije godzina ranna.
Masy rzekły : Hosanna !*

KOBIETA

*Ja was uczę czułości,
ptaków wijących gniazda,
i twardej ręki ojca,
pierwszej jego siwizny,
ja was uczę pieśczoły
cieplej dłoni matczynej,
ja was uczę tej ziemi,
ja was uczę Ojczyzny. . .
Ja jestem poezja. . .*

POETA I

*Nie jest ptakiem przelotnym,
który dla słońca południa
porzuca łąki nad Gopiem,
czy w lody zakute źródła.*

*Z tą ziemią w chłodzie i słońcu,
na zawsze — w pracy, w tęsknocie,
w letnim księżycu i w słońcu,
gdy wiosna stanie na łące,
gdy wiatr jesienny gra borom. . .*

*Z tą ziemią na zawsze — skoro
serce jak młot uderzyło
na trud codzienny, na miłość
w nocie bezsenne, uparte,
gdy wierszem zapelniam kartę,
gdy w mieście sercu najbliższym
dach wznosisz na miejscu zniszczeń
gdy piec hutniczy rozżarzasz,
blask na słonecznym zegarze,
gdy w chmury podnosisz gotyk,
w obłoki barok złoty.*

*Z tą ziemią na zawsze — odkąd
spojrzałeś w okno, za okno,
w ogród, ogróg, na drogę,
w rzekę ruchliwą jak ogień. . .*

*Odtąd na zawsze — wiąż trwalej,
czy upał piersi twe pali,*

czy wicher oddech tamuje,
wciąż bliżej, pełniej ją czujesz,
ziemię co chce być wesolą,
chce być spokojna jak gołąb,
chce być spokojna jak gołąb,
dąb na wysokim gdzieś brzegu,
i miastko szklane na śniegu,
i noce czarne jak heban,
konie u źródeł, u nieba
skrzydła, a ręce u sprzęgieł —
muzea, porty i węgiel. . .
Wszystko coś nazwał Ojczyzną,
jak mówi poeta — polszczyzną. . .

Wielkie i proste jest szczęście
człowieka, który dach sklepia.
Wielkie i proste jest szczęście
budującego człowieka.

Tego nam szczęścia nie oddać.
Ziemi wyłonionej z Gopla,
z serc nie uronić, z rąk.

Strzec nam wolności lipcowej,
młodej jak deszcz majowy,
ojczyzny starej jak dąb.

POETA II

Majowa jesteś i lipcowa,
świerkowym grudniem śnieżysz serce.
W żołnierskiej rocie twoje imię,
w kolędzie,
w pieśni,
i w piosence.

W ogrodach jesteś i w wiolinie,
w puszczy jodłowej,
w dębie płockim,
w każdej ze strof Kochanowskiego
i w fortepianie szopenowskim.

Błękitna jesteś nad Bałtykiem,
zielona jesteś ponad Wisłą,
wiosenną białość dajesz sadom,
jesienny fiolet wrzosowiskom.

Palcami cię oglądam co dzień,
szukam i słucham każdym wierszem.
I słyszę nawet jak pod stopą

wyrasta trawy źdźbło
najmniejsze.

KOBIETA

Ja was uczę miłości,
ciszy, szeptów wśród nocy,
ja was uczę radości,
kwiatów wiotkich i miękkich,
ja was uczę tej ziemi,
ziemi czarnej i ciężkiej,
którą z westchnieniem, niby
chleb bierzecie do ręki. . .

Ja jestem Euterpe. . .
Ja jestem Kaliope. . .

Ja was uczę obłoków,
ptaków wijących gniazda,
i twardej ręki ojca,
pierwszej jego siwizny,
ja was uczę pieśczoły,
ciepłej dłoni matczynej,
ja was uczę tej ziemi,
ja was uczę Ojczyzny. . .

Ja jestem poezja. . .
Ta ziemia jest moja poezja. . .
(Muzyka)

GŁOS

Wyjdzie stu robotników,
Oborza miasta grunt,
Wyrzucą łokieć — funt.
Klatki pełne wróblików
otworzą — przed tłuszczą
Ptaszki na wolność puszczą. . .
Muzyka nieustanna :
Wolność ! Wolność ! Hosanna !
(Muzyka)

(Wiersz — Wyjdzie stu robotników — J. Słowacki)

„Powtarzanie dawnej literatury jest najlepszą próbą postępów w wykształceniu”.

F. Ch. Hebbel

„Podstawę masowego czytelnictwa tworzą zawsze wznowienia klasyków”.

J. Kott

Helena Sakowska

Urszula Groborz

Powiatowa Biblioteka Publiczna
Rybnik

Sławna przeszłość i bogata przyszłość naszego regionu (Konspekt konkursu)

Dynamika przemian ekonomicznych i społeczno-kulturalnych naszego regionu staje się powodem powszechnego zainteresowania zarówno jego przeszłością jak i teraźniejszością.

Nowe warunki społeczno-gospodarcze i polityczne zapoczątkowały dynamiczny rozwój ziemi rybnicko-wodzisławskiej w poszczególnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego. Ogólnie wiadomo, że węgiel kamienny jest głównym bogactwem naszego regionu, przeobrażającego się w jeden z największych i najbardziej nowoczesnych ośrodków przemysłowych w Polsce. Ale ziemia rybnicko-wodzisławska to nie tylko węgiel, kopalnie i wielkie zakłady przemysłowe. To również ciekawa historia, liczne zabytki, ludzkie losy przeplatające się z losami ziemi, która tyle razy pozostawała w rękach zaborców.

Z okazji 30-lecia PRL i LWP Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rybniku, wspólnie z redakcją tygodnika „Nowiny”, zamierza ogłosić konkurs pn.:

„SŁAWNA PRZESZŁOŚĆ I BOGATA PRZYSZŁOŚĆ NASZEGO REGIONU”.

Cel konkursu :

Zainteresowanie jak najszerszego kręgu społeczeństwa naszego regionu historyczną przeszłością oraz dorobkiem gospodarczym i kulturalnym ziemi rybnicko—wodzisławskiej.

Czas trwania :

Od 1 września 1973 r. do 22 lipca 1974 roku.

Przebieg konkursu :

— I etap (I IX 1973 — I XI 1973) — „Przeszłość naszej ziemi”. Pytania będą dotyczyły znajomości dziejów regionu do I Wojny Światowej.

- II etap (1 XI 1973 — 1 III 1974) — „Wywalczona w powstańczych i wojennych zmaganiach”. Pytania będą dotyczyły bohaterskich walk w obronie wolności naszego regionu w okresie Powstań Śląskich i II Wojny Światowej.
- III etap (1 III 1974 — 22 VII 1974) — „Urodziwa w codziennym trudzie”. Pytania będą dotyczyły osiągnięć ROW-u w okresie 30-lecia PRL.

Literatura:

Zadania konkursowe będą opracowane na podstawie podanych niżej, ogólnie dostępnych lektur:

1. Dubiel Paweł: **Wrzesień 1939 na Śląsku**. Katowice 1960 „Śląsk” ss. 242.
2. Grabania Marek: **Rybnicki Okręg Węglowy**. Problemy i perspektywy. Katowice 1968 „Śląsk” ss. 141, nlb. 2.
3. **Katalog zabytków sztuki w Polsce**. T. 4 Województwo katowickie. Zeszyt 11. Powiat rybnicki. Katowice 1964 ss. 44, tabl.
4. Mrowiec Alfons: **Szkice z nowszych dziejów ziemi rybnickiej**. Katowice 1962 „Śląsk” ss. 224.
5. Mrowiec Alfons: **Z dziejów ziemi rybnicko-wodzisławskiej w latach 1918—1939**, Katowice 1966 „Śląsk” ss. 223.
6. Mrowiec Alfons: **Z dziejów okupacji hitlerowskiej w rybnickim**. Katowice 1958 Śląski Instytut Naukowy ss. 34.
7. Mrowiec Alfons: **Z walk proletariatu rybnickiego przed I wojną światową**. Katowice 1958 Śląski Instytut Naukowy ss. 36.
8. **Pamiętniki powstańców śląskich**. Katowice 1957 „Śląsk” ss. 219.
9. **Przewodnik po ziemi rybnicko-wodzisławskiej**. Katowice 1965 „Śląsk” ss. 257.
10. **Wspomnienia komunistów śląskich**. Katowice 1962 „Śląsk” ss. 207.
11. **Ziemia rybnicko-wodzisławska**. Pod. red. J. Ligeży. Katowice 1970 „Śląsk” ss. 505, nlb. 1, tabl.
12. **Z lat walki**. Wspomnienia śląskich peperowców. Katowice 1966 „Śląsk” ss. 317, nlb. 1.
13. „Nowiny”, „Poglądy”, „Trybuna Robotnicza” z lat 1790—1973.

Organizacja konkursu.

1. Opracowanie, w oparciu o wyżej wymienione pozycje, pytań w formie tekstowej i ilustracyjnej.
2. Ogłoszenie w tygodniku „Nowiny” konkursu i wykazu literatury.
3. Systematycznie publikowanie pytań konkursowych.
4. Zamieszczanie w „Nowinach”, na zakończenie każdego etapu, kuponu ułatwiającego przesłanie odpowiedzi. Odpowiedzi (wraz z kuponem) przesyłane będą na kartach pocztowych na adres Powiatowej Biblioteki Publicznej.

5. Na zakończenie każdego etapu przeprowadzone zostanie losowanie nagród. Po pierwszym i drugim etapie przewiduje się nagrody książkowe, a po trzecim rzeczowe.
6. Finał konkursu będzie połączony z imprezą w Teatrze Ziemi Rybnickiej.

Udział bibliotek:

1. Propagowanie konkursu w środowisku.
2. Przygotowanie i udostępnianie literatury konkursowej.
3. Stosowanie form propagandy wiedzy o regionie np. poprzez wystawki, katalogi zagadnieniowe, zestawy bibliograficzne itp.

Prócz bibliotek publicznych w propagowaniu konkursu udział wezmą: Poradnia Pracy Kulturalno-Oświatowej, świetlice kluby, biblioteki związków zawodowych oraz organizacje społeczne.

Zamieszczony poniżej scenariusz wystawki przedstawia jedną z najprostszych, a mimo to przemawiających do czytelnika form popularyzacji tematyki konkursowej.

Amalia Haas

*Biblioteka Publiczna Gminy Kornowac
Filia w Brzeziu*

Stare i nowe naszej ziemi

(Scenariusz wystawy)

Cel: Celem wystawy jest pokazanie przeszłości historycznej oraz dorobku gospodarczego i kulturalnego naszego regionu.

Materiały i eksponaty:

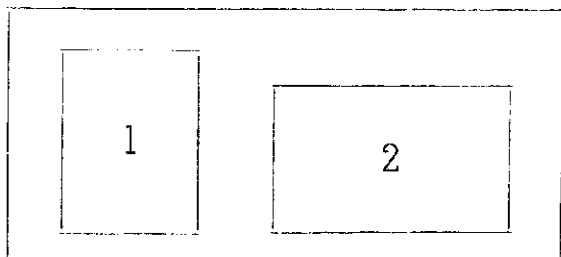
- 1) książki,
- 2) ilustracje, fotografie, hasła, godło państwowe, herby gromad, powiatu rybnickiego, plansze.
- 3) stoły obciążone sztywnikiem (szarym), płótno białoczerwone wazony.

Opis układu graficznego.

Wystawa podzielona będzie na trzy zasadnicze części. W pierwszej, pod nazwą „Pradawna Polska” zobrazowane zostaną najstarsze dzieje regionu. Druga część „Wywalczona w powstańczych zmaganiach” udokumentuje bohaterskie zrywy ludności naszego regionu w obronie wolności, a część trzecia „Urodziwa w codziennym trudzie” przedstawia osiągnięcia ROW-u w okresie powojennym.

Plan wystawy.

Plansza I.

1. Wiersz (na białym brystolu, czarne proste pismo).
„A kiedy Ziemia jeła rodzić złote kłosy,
ta najpiękniejsza z kobiet i najlepsza z matek,
niezmienny u człowieka form lepszych niedosyt
wzniósł ściany chat drewnianych
by chronić dostatek”

B. Wyszomirski)

2. Zdjęcie drewnianej chaty.

Na stole napis na stojaczkę „Pradawna, polska”.

Pod szybą wyciąg ze starego dokumentu, mówiącego o ziemi rybnickiej.

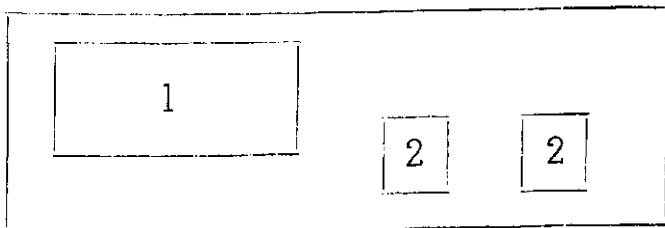
Na stole kalendarze, książki oraz folder „Śladami drewnianego budownictwa” (zdjęcia kościółków, domów, stodół itp.).

Do tego montaż nagrany na taśmie magnetofonowej — Legendy i podania ziemi rybnickiej.

Literatura :

1. Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. 4. Województwo katowickie. Zeszyt 11. Powiat rybnicki. Katowice 1964.
2. Przewodnik po Ziemi Rybnicko-Wodzisławskiej. Katowice 1965.
3. Idzikowski F., Trunkhardt A.: Dzieje miasta Rybnika i dawniejszego państwa rybnickiego na Górnym Śląsku. Katowice 1925.

Plansza II.

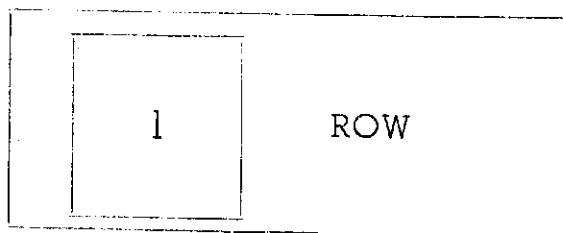
1. Napis — „Sercu najbliższa ziemia rodzinna”.
2. Na zdjęciach groby powstańców lub pomniki.

Na stole napis na stojaczkę „Wywalczona w powstańczych zmaganiach”. Dokumenty o powstańcach (ZBOWiD). Na taśmie nagrane wspomnienia powstańca.

Literatura:

1. Dubiel P.: Na ziemi rybnickiej. W: Dubiel P.; Wrzesień 1939 na Śląsku. Katowice 1960.
2. Mrowiec A.: Z dziejów Ziemi Rybnicko-Wodzisławskiej w latach 1918—1939. Katowice 1966.
3. Grzegorzek J.: Pierwsze powstania śląskie 1919 roku w zarysie. Katowice 1935.
4. Jędruszczak T.: Powstania śląskie. Katowice 1959.
5. Ludyga Laskowski: Materiały do historii powstań śląskich. Katowice 1925.
6. Piechoczek L.: Powiat rybnicki w czasie powstań śląskich. Rybnik 1936.

Plansza III.

1. Stylizowany szyb kopalniany lub zdjęcie jednej z kopalń.
Na stole napis na stojaczkę „Urodziwa w codziennym trudzie”
oraz wiersz o górnikach.
Na stole książki pisarzy ROW.

Literatura:

1. Ferens T.: Moje ryżowe poletko. Katowice 1964.
  2. Jankowski Z.: Dotyk popiołu. Katowice 1959.
  3. Jankowski Z.: Wejście w las. Katowice 1964.
  4. Klon F.: Chłopcy z czarnej hałdy. Katowice 1961.
  5. Pietras Z.: Ćmy. Warszawa 1962.
  6. Pietras Z.: Monika. Warszawa 1964.
  7. Pietras Z.: Sprawiedliwy z Wrocławia. Katowice 1966.
  8. Pietras Z.: Całym sercem.
  9. Pietras Z.: Dziewczyna z bukowego parku. Katowice 1966.
  10. Wantuła L.: Zawał. Katowice 1963.
  11. Wantuła L.: Nigdy za późno. Katowice 1964.
  12. Wantuła L.: Urodzeni w dymach. Katowice 1965.
- Po prawnej stronie wystawy duża plansza: „Ziemia Rybnicka w fotografii” (dorobek gospodarczy i kulturalny ROW).

KONKURS

na wspomnienia bibliotekarzy

W związku z 30-leciem PRL został ogłoszony konkurs, w ramach którego wieloletni bibliotekarze mogą podzielić się swymi wspomnieniami i doświadczeniami, związanymi z ich pracą w bibliotekach, od chwili zakończenia II wojny światowej do lat obecnych.

Poniżej zamieszczamy przedruk tekstu z warunkami konkursu, przesłanego nam przez redakcję „Kultury i Życia”.

KOMISJA KULTURY CENTRALNEJ RADY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

redakcja „GŁOSU PRACY” i redakcja „KULTURY i ŻYCIA”

o g ł a s z a j ą

K O N K U R S

na wspomnienia bibliotekarzy

W konkursie może wziąć udział każdy, kto w okresie minionego trzydziestolecia organizował, prowadził i obecnie prowadzi związkową placówkę biblioteczną (bibliotekę, centralę księgozbioru, punkt biblioteczny) lub jako bibliotekarz upowszechniał czytelnictwo w środowisku robotniczym.

Zadanie konkursowe polega na możliwie wszechstronnym ukazaniu przebiegu pracy biblioteczno-czytelniczej w danym środowisku, jej blasków i cieni, osiągnięć i doznanych porażek.

Nie określa się objętości nadsyłanych wypowiedzi.

Nagrody w wysokości :

	I nagroda	—	8000 zł
dwie	II nagrody	—	po 5000 zł
trzy	III nagrody	—	po 3000 zł
oraz osiem	wyróżnień	—	po 1000 zł

przyznane będą za najciekawsze przedstawienie całokształtu lub poszczególnych, specjalnie interesujących okresów pracy ukazanej na tle danego środowiska, jego kształtowania się i przeobrażeń. Ze względu na przydatność tego rodzaju wypowiedzi do prac naukowo-dawczych autorzy proszeni są o powoływanie się na odpowiednią dokumentację.

Ogłoszenie wyników konkursu i uroczyste wręczenie nagród odbędzie się w okresie Dni Oświaty, Książki i Prasy w roku 1974.

Prace (w trzech egzemplarzach maszynopisu) anonimowe, opatrzone godłem należy przesyłać do dnia 31 stycznia 1974 r. na adres: Redakcja „Kultury i Życia”, ul. Oboźna 7, 00—332, z adnotacją: „Konkurs na wspomnienia bibliotekarzy”.

Do maszynopisu należy dołączyć zamkniętą, opatrzoną godłem kopertę, zawierającą imię i nazwisko autora, dokładny adres, wiek, wykształcenie, zawód.

Fragmenty najciekawszych prac będą drukowane w „Głosie Pracy” oraz Kulturze i Życiu”.

Organizatorzy konkursu zastrzegają sobie prawo do innego dysponowania nagrodami.

Do oceny prac powołany zostanie sąd konkursowy, którego skład podamy w osobnym komunikacie.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna

im. Emanuela Smółki w Opolu

ogłasza konkurs

pod nazwą

„DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-OŚWIATOWA

W XXX-LECIU POLSKI LUDOWEJ

WE WSPOMNIENIACH BIBLIOTEKARZY OPOLSZCZYZNY

Warunki konkursu :

1. W konkursie mogą wziąć udział bibliotekarze z terenu całej Opolszczyzny oraz bibliotekarze związani swą działalnością z Opolszczyzną w przeszłości.
2. Konkurs trwa od 1 października br. do końca lutego 1974 r.
3. Prace konkursowe należy nadsyłać na adres: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki, ul. Piastowska 18, 45—081 Opole.
4. Nadsyłane prace nie mogą liczyć mniej niż 5 stron maszynopisu (w uzasadnionych przypadkach komisja konkursowa przyjmuje również rękopisy).
5. Nadesłane materiały staną się własnością archiwum WiMBP w Opolu.
6. WiMBP w Opolu zastrzega sobie prawo wykorzystania w pierwszej kolejności nadesłanych prac i przywilej pierwszeństwa druku na ogólnie obowiązujących zasadach.

7. W skład komisji konkursowej wchodzi:

mgr **Ireneusz Chudy** — kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego WiMBP,

mgr **Kazimierz Kobialko** — zastępca kierownika Wydziału Kultury PWRN w Opolu,

dr **Czesław Wawrzyniak** — sekretarz naukowy Instytutu Śląskiego w Opolu,

mgr **Bogusław Żurakowski** — pracownik naukowy WSP w Opolu.

8. Ustanawia się następujące nagrody:

I nagroda — 4 000 zł

II nagroda — 3 000 zł

III nagroda — 1 500 zł

i 3 wyróżnienia po 1 000 zł.

(komisja zastrzega sobie możliwość zmiany podziału nagród i ich wysokości).

„Pamiętniki, jakie pozostawiają po sobie ludzie wybitni lub literaci, nawet najskromniejsi, jako dokumenty do historii swego życia, zdradzają ukrywaną próżność i przypominają owego świętego, co postawił pięćkroć sto tysięcy na koszt swej kanonizacji”.

Chamfort

„Podpalić księgi... ale sercem...”

Norwid

„Prawdziwa lekcja, która uczy literatury, to bibliografia”.

P. Hartz

Dyskusja nad książką Leona Bielasa :

„Sławna jak Sarajewo”

Katowice 1973. „Śląsk“.

Powszechnie wiadomo, że istnieje tyle sposobów rozumienia książki, ilu ma ona czytelników. Niewątpliwie jednak bibliotekarz może pomóc nie tylko w doborze lektury, ale także w uchwyceniu jej zasadniczej wymowy. Może wskazać wartości tkwiące w tekście i nakłonić do głębszego przemyślenia poruszonych w dziele literackim spraw.

Jednym z najlepszych sposobów dochodzenia sensu przeczytanych książek jest dyskusja. Pamiętać jednak trzeba, że nie może ona być biernym powtórzeniem treści książki ani też polegać na stawianiu pytań, na które odpowiedź jest oczywista i jednoznaczna. Przedmiotem dyskusji mogą być tylko te problemy, które można różnie rozumieć, celem zaś pobudzenie do myślenia i wysnuwania naprawdę wartościowych wniosków. Prowadzący dyskusję winien przy pomocy pytań sprowokować uczestników do wypowiedzenia własnego zdania. Nie trzeba oczywiście przypominać, że dyskusowanie traci sens, jeżeli uczestnicy nie zapoznali się z książką. Jeśli w toku dyskusji nikt nie poruszy zagadnienia, które chcieliśmy wyeksponować, musimy po prostu poddać problem pod rozważenie, a nawet podsunąć kilka wariantów odpowiedzi, prosząc o dokonanie wyboru najszluszniejszego rozwiązania. Prowadzący dyskusję ma prawo i obowiązek wypowiadać się, ale nie może niegrzecznie przerywać osobie, której udzielił głosu ani też zbyt arbitralnie narzucać swego zdania. Musi także powstrzymać się od gwałtownych sprzeciwów wobec czyjejś wypowiedzi, od gestów wyrażających przezczenie czy zniecierpliwienie, gdyż taka postawa mrozi dyskusję i przekreśla jej sens. Najbardziej celowe jest stawianie pytań, ułatwiających zdemaskowanie błędnych sądów. Pytania te uwydatnią niesłuszność poglądów oponenta. Warto także pamiętać, że nie przynosi nam ujmy, jeżeli uznamy słuszność czyichś dobrze uzasadnionych wypowiedzi.

Tematem proponowanej przez nas dyskusji jest, nagrodzona na ogólnopolskim konkursie zorganizowanym dla uczczenia 50 rocznicy Powstań Śląskich, powieść Leona Bielasa: *Sławna jak Sarajewo*. W toku dyskusji chcemy znaleźć odpowiedź na trzy nurtujące czytelnika pytania.

1. *Czy książka ułatwia poznanie prawdziwej atmosfery panującej na Śląsku przed wybuchem drugiej wojny światowej i w latach okupacji?*
2. *Jak na podstawie lektury ocenić opisanych ludzi i ich losy?*
3. *Czy forma, w jakiej autor przedstawił ludzi i wydarzenia nie powinna wywołać sprzeciwu? Co oznacza tytuł książki? Na czym polega groteskowość a zarazem tragizm losów mieszkańców Konewki?*

Pytania mające ułatwić pokierowanie dyskusją zostały uzupełnione odpowiedziami, które nie są oczywiście wiążące, gdyż zawierają indywidualne przemyślenia.

1. *Na wstępie warto postawić pytanie, gdzie i kiedy rozgrywa się akcja powieści?*

Odpowiedzi będą różne. Niewątpliwie pod nazwą Konewki kryje się osada o charakterze wiejskim, położona w pobliżu Katowic (zob. s. 119 i 132: wzmianki o klasztorze). Wiele realiów wskazuje, że chodzi tu o Ligotę.

Akcja rozpoczyna się tuż przed drugą wojną światową, kończy zaś w 1943 roku, po bitwie pod Stalingradem.

2. *Zasadniczym problemem wymagającym rozwiązania jest ustalenie czy społeczeństwo przedstawione przez autora jest realne? Czy rozbitcie małej społeczności na grupy rzeczywiście odpowiada stosunkom śląskim?*

W społeczności Konewki występują: zdeklarowani Niemcy, ludzie o chwiejnym poczuciu przynależności narodowej, będący jednak z języka i obyczajów Polakami, zdecydowani, świadomi Polacy i renegaci (Sznapka).

3. *Jaki wpływ na antagonizmy narodowe miały więzi sąsiedzkie? Początkowo starcia narodowe ograniczały się do tak zwanych pyskówek. Do ostrej walki przygotowali się Niemcy; Polacy, wrażliwsi na więzi sąsiedzkie, okazali się bardziej kompromisowi. Dlatego m.in. w 1939 roku Grychtolik ocalał swoje życie.*
4. *Jak, tuż przed wybuchem wojny, przedstawiała się sytuacja Ślązaków, a jak Niemców?*

Ocenić warunki życia byłych powstańców. Zniemczali Grychtolik, butny i zamożny, miał za sobą — z jednej strony siłę niemieckich bojówek, z drugiej zaś pobłażliwość władz polskich, chcą-

cych za wszelką cenę utrzymać z rządem hitlerowskim poprawne stosunki. Powstaniec Kozub nie ma żadnego poparcia ani opieki, wie że Niemcy są górą, a jego walka beznadziejna.

5. *Jakie czynniki oddziaływały na psychikę niezdecydowanych narodowo?*

Terror psychiczny wywierany przez Niemców i świadomość bezsilności strony polskiej.

6. *Jak w toku akcji różnicowały się nastroje mieszkańców Konewki? Najpierw, jeszcze pozbawiona grozy, wiara w potęgę Niemców, później przytłaczająca świadomość ich zwycięstw, wreszcie budzące się przekonanie, że hitlerowcy nie są tacy wszechmocni, że mogą przegrać.*

7. *Czy proces przeobrażeń psychicznych został przedstawiony zgodnie z prawdą? Czy atmosferę panującą w Konewce ukazano przekonywująco?*

Tak. Terrorem można wywołać stan apatii. Przeciętny człowiek walczy wtedy, gdy ma choć cień nadziei, że może w swej egzystencji coś zmienić.

8. *Czy powieść ma głównego bohatera?*

Być może padną tu nazwiska Marcina Czogały, Francika Gwizdonia Romana Kozuba, Zefła Grychtolika.

9. *Nasuwa się następne pytanie: czy rzeczywiście choć jedna z wymienionych postaci skupia wokół siebie akcję utworu, jest centralnym punktem wydarzeń? Czy nie ma takich ogromnych partii tekstu, gdzie ten pozornie główny bohater w ogóle nie występuje?*

W książce nie ma głównego bohatera indywidualnego.

10. *Trzeba jednak podjąć próbę wytypowania głównego bohatera. A może jest to po prostu bohater zbiorowy?*

Najśluszniejszym wydaje się twierdzenie, że bohaterem książki jest cała społeczność Konewki.

11. *Która z osób występujących w powieści może być uznana za bezwzględnie pozytywną?*

Żadna. Kozub nie, bo pije, jest zbyt zawzięty i samowolny, listonosz Chroboczek nie, bo go cechuje głupota i nadmiar kompleksów, proboszcz nie, bo się zbyt przywiązał do dóbr materialnych. Najwięcej cech dodatnich ma niewątpliwie komunista Marcin Czogała, ale jest on ukazany w sposób zbyt szkicowy, aby można wyrobić sobie zdecydowane zdanie o jego wszystkich zaletach i wadach.

12. *Czy w książce jest ukazane całe społeczeństwo czy też została w tym obrazie jakaś grupa pominięta, choć jej istnienie zaszygnowano?*

Autor zajął się losem ludzi stworzonych do normalnego życia, najbardziej zwykłych i przeciętnych, jakkolwiek zasygnalizował także istnienie tych, którzy odchodzili wraz z wojskiem polskim, aby walczyć i ginęli w obozach koncentracyjnych za działalność patriotyczną.

13. *Trzeba odpowiedzieć sobie na jeszcze jedno pytanie. Czy wśród występujących w powieści nie ma postaci tragicznych, zasługujących na współczucie?*

Tak. Tu warto przedyskutować losy: Kozuba, jego synka Józka, starego Gwizdonia, Hanika Gdowca, listonosza Chroboczka, Czar-dybonki, ocenić stosunek tych postaci do polskości: jedni są Polakami świadomie, inni Igną do polskości instynktownie.

14. *Jaką wymowę mają opisy: polskiej mszy (s. 100) i przebiegu wpisów na niemiecką listę narodowościową (s. 196—198). Czy są groteskowe czy też tragiczne?*

W obu wypadkach element groteski podkreślał tragizm sytuacji. Autor ukazał dramat ludzi pozbawionych de facto możliwości wyboru, bo wybór równał się represjom czy nawet śmierci. Jej sensu, w beznadziejnej, jak się wówczas wydawało sytuacji, bohaterowie powieści nie byli w stanie zrozumieć.

15. *Czy zasługuje na potępienie mały Józek Kozub, dający się przekupić ciastkiem i Czar-dybonka podpisująca listę narodowościową?*

Obie postacie są tragiczne, zagubione i nic nie wskazuje na to, żeby do nich autor ustosunkowany był wrogo.

16. *Jaką rolę w środowisku Konewki odegrał Maksymilian Sznapka? Przed wojną reprezentował rzekomą polskość i tani patriotyzm, nie zyskujący uznania Ślązaków (s. 34). W czasie wojny stanął bez zbytnich rozterek duchowych po stronie zwycięzców. Ta postać niewątpliwie budzi obrzydzenie autora i czytelnika.*

17. *Spróbujmy teraz zastanowić się nad sposobem przedstawienia w książce ludzi i wydarzeń. Możemy zacząć od wytypowania scen, w których zwraca uwagę ironiczne potraktowanie tematu.*

Do takich należą: Opis patriotycznych uroczystości dożynkowych (s. 24), charakterystyka Sznapki (s. 34, 103, 112—116), scena wypuszczenia na wolność dywersantów (s. 66—67), objęcie władzy w Konewce przez Bunzego (s. 91 i następne), przemowa burmistrza Hinza do nie rozumiejących go Ślązaków (s. 109—110), założenie cmentarza dla narodowych socjalistów (s. 163), działalność Cyli Dziurli (s. 169), charakterystyka ojca Gracjana i ojca Modesta (s. 132 i następne), scena niszczenia gablotki przez Chroboczka (s. 187), sprawa volkslisty, sceny w obozie H. J. (s. 281 i następne), zamach na pociąg (s. 366).

18. Czy wszystkie te epizody zostały przedstawione w ten sam sposób, z podobnym odcieniem ironii? Można porównać fragmenty dotyczące ojców Gracjana i Modesta, bądź zamach na pociąg i opisy mocarstwowego korowodu dożynkowego czy też działalności Niemców.

Zestawienie tych kilku fragmentów ujawnia, że w dwóch pierwszych przypadkach, obok ironii, pojawia się jakaś cieplejsza nuta. Natomiast tam, gdzie jest mowa o hitlerowcach czy głupocie, posunięć polskich władz, ton wypowiedzi staje się ostry, demaskatorski.

19. Jakiej jest pochodzenie tytułu książki?
Odpowiedź znaleźć można w rozmyślaniach Kozuba (s. 366), marzącego o tym, aby jego rodzinna miejscowość, poprzez zamach na hitlerowskiego dygnitarza, zyskała sławę Sarajewa.
20. Na czym polega groteskowość, a zarazem tragizm losów mieszkańców Konewski. Czy tytuł powieści podkreśla jej wymowę?
Zderzenie zwykłych, nieświadomych ludzi z wydarzeniami przerastającymi ich możliwości psychiczne, pełnymi grozy, wręcz miażdżącymi, prowadziło do finału zarazem groteskowego i tragicznego (źle zorganizowany zamach prowadzi do pacyfikacji wsi). Konewka nie zyskała na skutek zamachu sławy Sarajewa, ale wobec grozy, jaka przeszła przez tę małą osadę, wypadki w 1914 roku w Sarajewie stawały się bladym, nie znaczącym epizodem. Mieszkańcy Konewki tego sobie jednak nie uświadamiali.

UWAGA: Nieco zaskakujące w książce Bielasa potraktowanie tematu, nie jest w literaturze zjawiskiem zupełnie nowym. Warto, aby uczestnicy dyskusji, dla porównania, przeczytali „Wariacje pocztowe” Kazimierza Brandysa Warszawa 1972 „Czytelnik” i opowiadanie Jerzego Andrzejewskiego „Kukułka” w tomie Andrzejewski J.: Niby gaj. Opowiadania 1933—1958. Warszawa 1961 s. 387—406.

„Książki nie mają właściwości róż, dlatego nie szukajmy wciąż najświeższych”.

F. La Ulothe Le Vayer

„Książki wędrują na podobieństwo nas, ludzi”.

S. Strumpf-Wojtkiewicz

„Nie zawsze nadmierne bogactwo wewnętrzne paraliżuje lekturę. Często tę funkcję spełnia ubóstwo”.

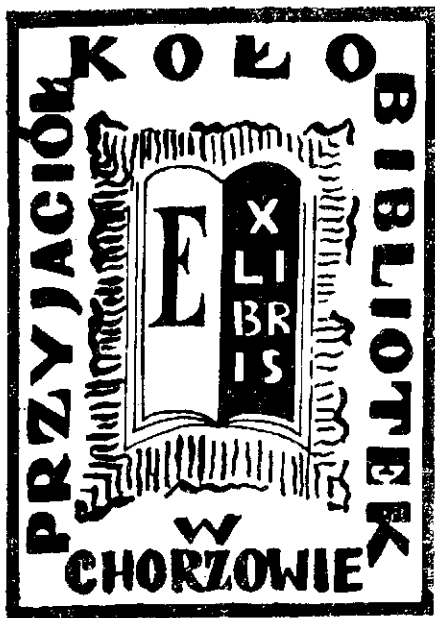
H. Bars

X lat działalności Koła Przyjaciół Biblioteki przy MBP w Chorzowie

W grudniu 1972 r. minęło 10 lat społecznej działalności aktywnego czytelniczego reprezentowanego w KPB. Rocznica ta jest okazją do przypomnienia początków tej działalności, dotychczasowych osiągnięć oraz określenia dalszego kierunku pracy.

Pierwsze zorganizowane Koło powstało w 1962 r. z inicjatywy ówczesnej dyrekcji MBP — dyr. Janiny Kozłowskiej i z-cy mgr Alicji Wnękowej. Wyłonione zostało spośród nielicznej grupy „sympatyków książki”, działającej przy Miejskiej Bibliotece Publicznej od 1950 roku. Początki były skromne; KBP liczyło tylko 68 członków, a suma symbolicznych składek wynosiła w końcu grudnia 1962 ok. 250,— zł. W następnym roku grono „miłośników bibliotek” znacznie się powiększyło, skupiając pod koniec 1963 roku 738 czytelników, którzy dobrowolnie zadeklarowali (w skali rocznej) 3.490,— zł., z przeznaczeniem głównie na zakup książek.

Rok 1963 był okresem dalszego rozwoju „Koła” i dalszych usprawnień organizacyjnych; ukonstytuował się Zarząd, w którym funkcję 1-go przewodniczącego sprawował początkowo Edward Kroker, a od czerwca 1964 roku Maria Witakowa; funkcję skarbnika pełniła Maria Plaza a sekretarzem został Jan Kamiński. Zarząd od pierwszej chwili wykazywał dużą prężność, przyjmując za cel swego działania niesienie

pomocy placówkom Miejskiej Biblioteki Publicznej w zakresie werbowania spośród czytelników członków Koła Przyjaciół Biblioteki oraz uzyskiwania dodatkowych środków budżetowych na najpilniejsze potrzeby związane z polepszeniem wyposażenia, estetyką wnętrza a przede wszystkim zakupem nowości wydawniczych. Przystąpiono też do wzmożonej i wszechstronnej działalności propagandowo-agitacyjnej (wydrukowane zostały ulotki — plakaty itp.) i wprowadzono w placówkach aktualne do dzisiaj hasło „Każdy czytelnik członkiem Koła”. W tym czasie przedstawiciele Zarządu, w określonych dniach i godzinach, pełnili dyżury w filiach, mające na celu werbunek do Koła lub też pomoc w pracach technicznych bibliotek.

Na swych posiedzeniach Zarząd konsekwentnie analizował liczby i wyniki poszczególnych placówek, „rozliczał” bibliotekarzy, nie zawsze w tym czasie przekonanych o celowości akcji, chwalono dobrych, wykazyano brak zaangażowania pozostałym.

Głównym inicjatorem, wnoszącym dużo inwencji i pracy w sprawę KPb był ówczesny dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej Leszek Folek, który wspólnie z sekretarzem Zarządu Janem Kamińskim, nawiązał kontakty z zakładami pracy. Do chorzowskich zakładów został wystosowany apel wzywający do przystąpienia na członków wspierających Koła Przyjaciół Bibliotek. Jako pierwsze pomoc zadeklarowały: Spółdzielnia Inwalidów Głuchoniemych „Odrodzenie”, Spółdzielnia Ochrony Mienia i Usług Różnych i Spółdzielnia Jajczarsko-Mleczarska w Chorzowie Batorem.

O działalności KPb w Chorzowie informował m.in. „Wieczór” dnia 29. 10. 1964 r. notatką pt. „Ponad 42 tys. przyjaciół bibliotek działa w województwie katowickim”, w której podano: „Koło Przyjaciół Biblioteki w Chorzowie jako pierwsze w województwie (i chyba w kraju) pozyskało zbiorowych członków Koła”.

Przełomowym rokiem w działalności Koła był niewątpliwie rok 1964, kiedy to inicjatywa dyr. MBP i Zarządu KPb została w pełni poparta przez Wydział Propagandy KM PZPR w Chorzowie, a wynikiem tego była zorganizowana przez KM PZPR i Wydział Kultury PMRN narada z udziałem przedstawicieli 14-tu zakładów pracy. Wynikiem obrad było przyjęcie przez zakłady patronatów i zadeklarowanie pomocy na rzecz Miejskiej Biblioteki Publicznej jako placówki działającej w interesie całego społeczeństwa chorzowskiego.

Łączna kwota tych świadczeń wyniosła, pod koniec roku 1964, około 199 tys. zł., które wydatkowano na remonty, wyposażenie i zakup nowości.

W uznaniu osiągnięć ówczesny kierownik Wydziału Kultury PWRN mgr Andrzej Korzon (obecnie dyrektor WBP w Katowicach), szczególnie zainteresowany działalnością Kół Przyjaciół Bibliotek, zwołał I-szą Ogólnowojewódzką Radę aktywny czytelniczego właśnie w Chorzowie. Podkreślić należy, iż cały czas działalność Koła była ściśle związana z kierunkami i bieżącymi zadaniami Miejskiej Biblioteki Publicznej. W roku 1965, z okazji XX-lecia działalności Biblioteki, KPb zainicjowało współzawodnicтво o tytuł przodującej placówki w mieście, jak również włączyło się czynnie do organizacji uroczystości jubileuszowych.

Innym wymownym akcentem działalności KPb było oddanie w roku 1965, w Dniach Oświaty Książki i Prasy, placówki bibliotecznej, całkowicie wyremontowanej i wyposażonej ze składek społecznych oraz składek i świadczeń Zakładów na łączną sumę 80 tys. zł. W tym czasie również wydany został exlibris Koła Przyjaciół Bibliotek i Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Po krótkim okresie intensywnego działania Zarządu KPb, dyrekcji, zespołu bibl. widoczne były efekty. 17 zakładów pracy podjęło opiekę

na placówkami Miejskiej Biblioteki Publicznej a dzięki dużemu zrozumieniu i poparciu ze strony Wydziału Kultury oraz władz partyjnych, sprawy czytelnictwa i potrzeby placówek dostrzegane były na codzień.

Miejska Biblioteka Publiczna i jej placówki były coraz lepiej i estetyczniej wyposażone, a księgozbiór, zasilany ze środków społecznych, w większym stopniu mógł zaspokoić potrzeby środowiska. Pod koniec 1965 roku członkami Koła było blisko 500% czytelników, a wpływy ze składek i środków społecznych wynosiły ok. 335.000 zł. W wyniku wyborów, które odbyły się 14. X. 1965 r., nowym przewodniczącym Koła został Stefan Cierpiol (czytelnik filii 3), skarbnikiem ponownie Maria Piąza. Ponadto w skład Zarządu weszli wyróżniający się aktywiści: Eryk Skrzypek, Michał Sieradzon, Lucyna Idziak. Rok 1966 przyniósł całkowite zmiany organizacyjne Koła Przyjaciół Bibliotek gdyż, zgodnie z wytycznymi Min. Kultury i Sztuki, (styczeń 1966 r. — wskazówki dot. działalności Kół Przyjaciół Bibliotek Powszechnych) zdecentralizowano dotychczasową działalność, powołując zarządy przy poszczególnych placówkach. Scentralizowane zostały tylko sprawy finansowe, tj. wprowadzono wspólną księgowość (opłacaną na wniosek zarządów ryczałtem), natomiast wydatkowanie pozostało wyłącznie w gestii zarządów poszczególnych placówek.

Sprawy te były m.in. przedmiotem ogólnego spotkania aktywu KPB (17. III. 1967 r.). Od tego też czasu datuje się zmiana kierunku działalności Kół — właściwa działalność skoncentrowana jest w placówkach, które dysponują środkami uzyskanymi ze składek.

Przyjęto zasadę, że pieniądze społeczne winny być wydatkowane głównie na rozwijanie działalności oświatowej w środowisku (spotkania, imprezy czytelnicze), podnoszenie estetyki wnętrza oraz częściowe uzupełnianie zbiorów.

W skład Zarządu KPB przy Miejskiej Bibliotece Publicznej, (powoła-

nego 30 maja 1967 roku), pełniąc go funkcję inicjatora i koordynatora pewnych ogólnych akcji, weszli reprezentanci większych placówek.

Zarząd przy MBP, na wniosek dyrekcji, obraduje co kwartał; na początku każdego roku analizowane są wyniki KPB — liczba członków, wpływy finansowe, omawiane są ogólne kierunki działalności MBP w tym Koła Przyj. Bibliotek.

6-letnia działalność 11 zarządów, reprezentantów całej rzeszy czytelników, przynosi szereg cennych inicjatyw, a praca na rzecz „własnego środowiska” wyzwala często ciekawe formy działania i zwiększa rolę aktywistów.

Zrezygnowano z kładzenia nacisku na wysokość wpływów finansowych członków, których pomoc jest szczególnie cenna przy pracy w środowisku i ożywianiu działalności oświatowej w placówkach. Coraz lepsza sytuacja materialna biblioteki (zwiększone środki budżetowe na podstawowe potrzeby — książki, wyposażenie, remonty) — stwarza możliwość przeznaczenia środków KPB na cele określone wyżej.

Z istniejących 11 zarządów KPB — 5 prowadzi działalność szczególnie aktywną. Na wyróżnienie zasługuje Koło przy Centralnej Wypożyczalni, które finansuje ciekawe imprezy, spotkania z pisarzami, aktorami. Nie sposób pominąć tu bardzo aktywnej roli samej kier. Ireny Wrzosek oraz członków Janiny Jezierskiej, i I. W. Kicińskich.

Koło przy filii nr 4 w Chorzowie Batorym, prócz rozwiniętej działalności oświatowej realizuje hasło: „Czytelnicy bliżej Teatru”. M.in. w bieżącym roku zorganizowano dla aktywu Koła zbiorowe bilety na „Kroniki Królewskie”. Ponadto aktyw pomagał w egzekwowaniu zwrotów przetrzymywanych, wartościowych książek. Na wyróżnienie spośród członków Zarządu zasługuje skarbnik tego Koła Stanisław Łaszcz, który mimo zaawansowanego wieku poświęca wiele czasu placówce.

Cenny wkład w pracę biblioteki wnieśli członkowie Zarządu Koła przy filii nr 5, szczególnie J. Sadowski i inż. Jerzy Sienicki, który zaprojektował i wykonał dla placówki prace o wartości około 3 tys. zł. (m.in. stojak na czasopisma, napisy informacyjne do czytelnicy itp.).

Do Kół przejawiających również aktywną działalność należy Zarząd przy filii nr 9 (Osiedle Batory), który przyjął opiekę nad nowo otwartą placówką dziecięcą w tej dzielnicy (F. 17), finansując imprezy, konkursy, a w dniu jej otwarcia tj. 1. 9. 72 przekazał w formie daru aparat radiowy, zakupiony ze środków Koła Przyjaciół Biblioteki.

Zarządy włączają się czynnie do organizacji jubileuszów placówek. m.in. X lecia filii 8 i 14, X lecia filii 9, XX lecia filii 3. Dyrekcja Miejskiej Biblioteki Publicznej, w miarę swych możliwości, stara się przy różnych okazjach np. takich jak Dni Oświaty Książki i Prasy, uhonorować aktywistów, M.in. w roku ubiegłym zorganizowano wycieczkę do Pszczyny umożliwiając zwiedzenie zamku — zbiorów Muzeum otwartego po renowacji. Szereg osób spośród długoletnich aktywistów, wyróżnionych było dyplomami i nagrodami książkowymi, a długoletnia aktywistka — Maria Witak (na wniosek dyrekcji MBP) wyróżniona została nagrodą Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Dokonując oceny dotychczasowej działalności Kół nasuwa się pytanie — czy ta forma społecznego udziału reprezentacji czytelników w pracach biblioteki jest istotnie umocnieniem więzi między biblioteką (filią) a społeczeństwem? (jak określa § 1 regulaminu, zaś do zarz. Nr 97 MKiS z dnia 27. VII. 1970 r.).

W głębokim przekonaniu bibliotekarzy chorzowskich — tak, chociaż nie ukrywamy, że często głównym inspiratorem tej działalności są sami bibliotekarze i od ich zaangażowania i inwencji zależy praca aktywu czytelniczego i jej wyniki.

Dlatego też przy każdej ocenie placówki (czytelnictwa) wyniki pracy z Kołem są istotnym miernikiem współpracy ze środowiskiem i zaangażowania społecznego bibliotekarza.

Koło chorzowskie liczy obecnie 3 tys. członków (tj. około 12,5% liczby czytelników), którzy rocznie deklarują ok. 46 tys. złotych. W bieżącym roku, jak i następnym okazją do ożywienia działalności Kół jest współzawodnictwo dla uczczenia XXX lecia PRL, ogłoszone przez M.K. i S. Współzawodnictwo przewiduje m.in. aktywizację społecznej działalności bibliotekarzy oraz zacieśnienie współpracy pomiędzy biblioteką a szerokim aktywem.

Wieloletnie doświadczenia w pracy z Kołami utwierdzają nas w przekonaniu o słuszności dalszego rozwijania tej formy bibliotecznego ruchu społecznego. Skupia on bowiem krąg ludzi bliżej zainteresowanych sprawami biblioteki, oddanych, nacechowanych zapałem i chęcią pomocy a także poczuciem współodpowiedzialności za jej pracę.

Dla usatysfakcjonowania wkładu pracy tych działaczy należałoby częściej prezentować ciekawsze formy pracy KPB, a przede wszystkim powrócić do tradycji ogólnowojewódzkich spotkań aktywów, na których byłyby dokonywane oceny pracy KPB a także by zauważeni byli na „szerszym forum” najlepsi aktywiści KPB.

„Twórczość to rzecz talentu, krytyka — kultury, erudycji, wykształcenia”.

S. Ciał Mackiewicz

Przegląd książek o Śląsku

Brożek Krzysztof: POLSKA SŁUŻBA MEDYCZNA W POWSTANIACH ŚLĄSKICH I PLEBISCYCIE 1918—1922. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu ss. 355.

Praca ta jest próbą badań z pogranicza medycyny, historii, sztuki wojennej. Udział polskich lekarzy i pracowników medycznych w akcji plebiscytowej był do tej pory traktowany marginesowo lub pomijany zupełnie. Przywódcy Powstań Śląskich, z małymi wyjątkami, wypowiadali się na temat organizacji sanitarium powstańczego pozytywnie i doceniali jego działalność. Na wstępie autor ogólnie nakreślił udział lekarzy i farmaceutów w ruchu narodowym na Górnym Śląsku, w drugiej połowie XIX w. a następnie, zachowując przyjętą chronologię, omówił kolejno działalność medyczną w I, II, III Powstaniu na bogatym tle społeczno-politycznym.

W drugiej części książki zawarty jest słownik biograficzny personelu służby zdrowia. W biogramach autor starał się podać wiadomości o losach tych ludzi do końca, a nie tylko w działalności powstańczej.

Książka zaopatrzona jest w szereg cennych zdjęć z archiwów państwowych i znajdujących się w posiadaniu osób prywatnych.

CZŁOWIEK I ŚRODOWISKO.

Materiały z sesji naukowej Instytutu Śląskiego. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu ss. 245.

Zagadnienie ochrony naturalnego środowiska człowieka jest w chwili obecnej w centrum zainteresowania całego społeczeństwa.

Zawarte tu referaty zostały wygłoszone podczas sesji zorganizowanej przez Instytut Śląski w Opolu i mogą posłużyć szerszemu ogółowi jako informacje o stanie napełnienia i zasięgu najbardziej niebezpiecznych zagrożeń naszego województwa. Autorzy opracowali również wnioski które mogą wpłynąć na poprawę jakości środowiska.

Z treści:

Tadeusz Klus: Zanieczyszczenie wód powierzchniowych województwa polskiego i ich wpływ na zagrożenie środowiska człowieka.

Stanisław Michalak: Współczesne zmiany flory i fauny Opolszczyzny pod wpływem działalności człowieka.

Waleria Kraus: Informacja o stopniu zagrożenia mieszkańców Opola hałasem ulicznym.

W sumie tom zawiera 9 niezmiernie interesujących referatów, godnych polecenia szerszemu kręgowi czytelników.

GLENSK JOACHIM: Bibliografia opracowań prasy śląskiej. T. I do roku 1945. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu.

Każde opracowanie bibliograficzne dotyczące spraw śląskich jest cenne i poszukiwane przez bibliotekarzy i czytelników. Bibliografia opracowana przez Joachima Glenska, pracownika naukowego Instytutu w Opolu, uwzględnia nie tylko prasę polską wychodzącą na Śląsku, ale również niemiecką i czesko-morawską, kalendarze, prasę konspiracyjną. Autor uwzględnił w aneksie prace prasoznawcze niepublikowane, co znacznie podnosi wartość bibliografii.

HAWRANEK FANCISZEK:
**Polityka Centrum w kwestii
górnosląskiej po I wojnie
światowej.** Opole 1973 Inst.
Śląski w Opolu ss. 159.

Prowincja górnosląska była na Śląsku Opolskim niemieckim two-rem administracyjnym, który w okresie plebiscytu spełniać miał funkcje propagandowe, a w okresie Republiki Weimarskiej cierpiał na niedorozwój ustrojowy i gospodar-czy. Autor podejmując badania miał określić rolę tej prowincji nie tylko jako jednostki administracyjnej, ale jako organu samorządu tereno-wego. Polityka Centrum wobec pro-wincji Górnosląskiej w latach 1919-1938 była do tej pory traktowana w polskiej literaturze historycznej marginesowo i badania nad tym za-gadnieniem trzeba było zaczynać od zera. Literatura niemiecka jest obszerniejsza, ale tendencyjna i jed-nostronna.

Aby ułatwić czytelnikowi korzy-stanie z wywodów autora przed-stawiono kilka elementarnych wiadomości z zakresu dziejów ustroj-owych i politycznych Górnego Ślą-ska w omawianym okresie. Dla czy-telników, interesujących się proble-matyką śląską.

HENDZEL WŁADYSŁAW:
Raciborscy pisarze ludowi.
T. Odrzańska, J. Depta, L.
Bielaczek. Opole 1973 Inst.
Śląski w Opolu ss. 100.

Współczesna literatura ludowa Opolszczyzny jest ciągle żywa, bo-gata i ciekawa. Doczekała się zresz-tą opracowania monograficznego autorstwa Zbyszko Bednorza pt.: Lu-dowe Żniwo Literackie. Książka, którą prezentujemy obocnie, pisa-na głównie z myślą o młodzieży i nauczycielstwie, ma na celu spo-pularyzowanie sylwetek trzech pi-sarzy ludowych wymienionych w tytule. Nadmieniamy, że J. Depta była przez jakiś okres biblioteka-rzem w Turzu.

Oprócz szkiców biograficznych au-tor zamieścił oryginalne fragmenty utworów poszczególnych pisarzy.

KONIK WŁADYSŁAW:
**Materiały do charakterystyki
przemysłu w województwie
opolskim w latach 1960—1970.**
Opole 1973 Inst. Śląski w
Opolu ss. 100.

Przemysł opolski w ciągu ostat-nich lat uległ znacznej zmianie. Publikacja ta m.in. przedstawia dane o zmianach produkcji przemy-słowej województwa opolskiego i podaje źródła i czynniki, które w istotny sposób wpłynęły na wielkość produkcji i jej strukturę. Książka ciekawa nie tylko dla specjalistów.

**KOWALSKI LECH: W Hitle-
rowskim obozie pracy. Wspom-
nienia z Kędzierzyna 1941—
1945.** Opole 1973 Inst. Śląski
w Opolu ss. 122.

Autor wspomnień, pracujący do dziś jako pracownik fizyczny, prze-słał do Instytutu Śląskiego rękopis swego pamiętnika, który okazał się na tyle interesujący i autentyczny, że po dokonaniu skrótów uzgodnio-nych z autorem i po redakcyjnej obróbce wydane go w formie książ-kowej. Pamiętniki obrazują losy dużej grupy Polaków i stanowią cenne źródło do poznania realiów przmusowych obozów pracy na Śląsku Opolskim.

Kowalewski w 1972 roku był ucze-stnikiem wizji lokalnej, przeprowa-dzanej przez Okręgową Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich i dopomógł w ustaleniu szczegółów lokalizacji obozu, po którym nie zo-stało śladu. W obozie przebywali również obcokrajowcy.

LUDYGA LASKOWSKI JAN:
**Zarys historii trzech powstań
śląskich 1919—1920—1921.**
Warszawa 1973 Państw. Wy-
dawn. Nauk. ss. 461. Instytut
Śląski w Opolu.

Autor był czołowym organizato-rem ruchu zbrojnego na Górnym Śląsku i brał udział w I i II pow-staniu. W Trzecim powstaniu był zastępcą Naczelnego Wodza Wojsk Powstańczych. W 1925 roku wydał

książkę p.t. *Materiały do historii powstań górnośląskich*. T. 1 obejmował lata 1919—1920. Tom drugi, który obejmował rok 1921, nie ukazał się drukiem. J. Ludyga — Laszkowski chciał przedstawić całokształt walk zbrojnych w latach 1919—1921 w formie opracowania monograficznego. Zgromadzone przez niego materiały trafiły po wojnie do WiMBP. Obecnie przygotował je do druku i wydał Instytut Śląski w Opolu, opatrując tekst komentarzami i głosami uzupełniającymi.

Całość uzupełnia obszerny wstęp i wybór materiałów bibliograficznych. Praca ma charakter źródłowy, zawiera szereg cennych zdjęć archiwalnych i dokumentów.

Książka oprawna w płótno, wyróżnia się dobrą szatą graficzną.

LEKSYKON POLACTWA W NIEMCZECH. Wydanie fotograficzne. Warszawa 1973 Państw. Wydawn. Nauk. ss. 635 Instytut Śląski w Opolu.

Leksykon Polactwa w Niemczech jest książką, która ma odrębną, ciekawą historię, szczegółowo przedstawioną we wstępie przez Edmunda Osmańczyka — współredaktora leksykonu.

Encyklopedia redagowana była przez Związek Polaków w Niemczech, w Berlinie, a drukowana w Opolu w drukarni Nowin Codziennych, konspiracyjnie. Nakład ustalono na 5000 egz. z czego 100 na papierze kredowym z uwagi na wartość dokumentalnych zdjęć. Pierwszy arkusz wydrukowany został w maju 1939 r., a ostatni 19 sierpnia tuż przed wybuchem wojny. Całość przewidziana była na 30 arkuszy. Niemcy odkryli leksykon i zapieczętowali drukarnię. Jedyne komplety leksykonu uratował drukarz — Jan Trzeciok i przechował go u siebie w domu, w Winowie pod Opolem, do lat powojennych.

Fotokopia tytułowej strony Leksykonu jest obecnie pierwszą kartą wydanej książki. Oryginał znajduje się w zbiorach Muzeum Śląska

Opolskiego w Opolu. Dzieło to stanowi nie tylko ciekawostkę bibliograficzną i wydawniczą, ale posiada duże walory poznawcze. Wydane niezwykle, starannie jest jedną z cenniejszych pozycji wydawniczych Instytutu Śląskiego w Opolu.

Lesiuk Wiesław: Rady ROBOTNICZE ŻOŁNIERSKIE, CHŁOPSKIE i LUDOWE W REJENCJI OPOLSKIEJ W LATACH 1918—1919.

Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu ss. 260.

Celem pracy, jak informuje autor na wstępie, jest zreferowanie całokształtu problematyki górnośląskich rad, zrekonstruowanie szkieletu organizacyjnego, zlokalizowanie jego ogniw i szczegółowa typologia rad. Przedstawiono również podstawy formalno-prawne działalności rad. Posłużono się analogią i pokazano rozwój i miejsce rad w ustroju państwowym republiki i życiu społeczno-politycznym w poszczególnych krajach niemieckich.

Na tym tle autorowi łatwiej było umiejscowić system rad górnośląskich i dokonać jego oceny.

Książka jest pracą doktorską autora.

Liszewski Stanisław: UŻYTKOWANIE ZIEMI W MIASTACH WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu ss. 209.

Autor, w oparciu o materiały urbanistyczne i statystyczne oraz w oparciu o własne długoletnie badania, dokonał charakterystyki miast naszego województwa od strony ich zagospodarowania i t.zw. wolnej przestrzeni. Studium Liszewskiego, poza wartościami poznawczymi, ma wartość praktyczną.

Praca nowatorska i bardzo interesująca dla ekonomistów komunalnych.

PIĘCDZIESIĘCIOLECIE POWSTŃ ŚLĄSKICH.

Materiały z sesji naukowej

zorganizowanej w 50 rocznicę III Powstania Śląskiego. Katowice—Opole 26-27 kwietnia 1971 r. Pod redakcją **Franciszka Hawranka i Władysława Zielińskiego**. Katowice 1973 Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach ss. 307.

Wydawnictwo jest plonem całej sesji naukowej poświęconej 50 rocznicy Powstań Śląskich. Organizatorzy postanowili przekazać szerszej opinii społecznej wszystkie referaty oraz autoryzowane głosy w dyskusji. Prezentowany tom zawiera sześć referatów i 41 wypowiedzi uczestników sesji. Ze względu na wagę referatów, opracowanych przez wybitnych specjalistów, książka ta powinna się znaleźć we wszystkich większych bibliotekach.

ROLNICTWO REGIONU RACIBORSKIEGO. Cz. 2. Kierunki rozwoju gospodarki rolniczej. Założenia. Pod redakcją **Józefa Góralczyka**. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu ss. 160.

Publikacja stanowi rezultaty kompleksowych studiów nad regionem raciborskim, przeprowadzonych przez Instytut Śląski w Opolu na zlecenie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Raciborzu. Badania z zakresu rolnictwa stanowią jedną, ważniejszą część badań. Materiały

zawarte w opracowaniu mogą być przydatne już w tej chwili ludziom zajmującym się z urzędu rozwojem gospodarki rolnej powiatu.

Studia Śląskie założone przez Seweryna Wysloucha. Seria nowa. T. 23. Opole 1973 Inst. Śląski w Opolu.

Treść:

Juliusz Demel: Początki „Głosu Śląskiego” Józefa Siemnianowiskiego w Gliwicach w 1903 roku.

Edmund Klein: Konferencja Górnośląskich rad robotniczych i żołnierskich 22 listopada 1918 roku w Gliwicach (Podróż Hugona Haasego na Górny Śląsk).

Alfred Nowak: Księgi metrykalne parafii Kuźnia Raciborska jako źródło do badań tradycji zawodowych.

Leonard Smółka: Problematyka państwa, narodu i społeczeństwa w polskiej prasie Śląska Opolskiego (1922—1939).

Krystyna Heska-Kwaśniewicz: O „Małym Polaku w Niemczech”.

Ryszard Hajduk: Nieznane wystąpienie Arki Bożka i „Koła Ślązaków” w Wielkiej Brytanii.

Stanisław Gajda: Socjologia imion na przykładzie miasta Opola i okolic.

Zygmunt Nowak: Z działalności Komisji Przemysłu i Handlu wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu w latach 1962—1963.

„Standaryzacja bibliotek prywatnych świadczy o standaryzacji umysłów”.

Hamilton

Sprawy bibliotek i czytelnictwa na Śląsku Opolskim

Wydawany przez Opolskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe kwartalnik „Wczoraj, Dzisiaj, Jutro” sporo miejsca poświęca również sprawom czytelnictwa.

Halina Gąszczyńska publikuje materiał pt. „**Propaganda książek i bibliotek na łamach „Trybuny Opolskiej w latach 1952—1970”** (nr 2/73), w którym czytamy m.in.: „Jeżeli propaganda książek i bibliotek jest pożądana dzisiaj i może mieć wpływ na rozwój czytelnictwa, to w pierwszym dziesiętku lat po powrocie Opolszczyzny w granice PRL była ona jednym z nieodzownych warunków repolonizacji tych ziem [...] Wychodząca od 1952 r. „Trybuna Opolska” podjęła dzieło swych poprzedniczek: „Gazety Opolskiej”, „Nowin Raciborskich”, i in. propagując książki i biblioteki już od pierwszych numerów gazety. W niniejszym szkicu chcę rozpatrzyć szczegółowo, jak przejawiała się ta działalność. Propaganda szła drogą bezpośredniej prezentacji tytułów, treści i autorów książek, albo poprzez relację z działalności instytucji mających za narzędzie pracy książkę [...] Ogółem w „Trybunie Opolskiej” i w „Głosach znad Odry” z omawianego tu okresu można odnaleźć około 1000 artykułów, notatek, uwag lub tylko krótkich wzmianek propagujących książki i biblioteki. Wśród nich znalazła się niejedna uwaga krytyczna, lecz bez porównania więcej pozytywnych i życzliwych...”

W tym samym numerze kwartalnika **Janina Kościów** pisze o spotkaniach autorskich organizowanych przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Opolu: „**10 lat Nieprzetartych szlaków (1963-1973)**”, prezentując dane liczbowe i fakty, m.in. nazwiska pisarzy, których goszczono na Opolszczyźnie.

Zacytujmy początek artykułu: „W 1973 roku przypada mały jubileusz akcji zapoczątkowanej przez WiMBP w Opolu, nazwanej „Nieprzetartymi szlakami”. Akcja ta miała na celu zbliżenie do współczesnej literatury i współczesnych problemów mieszkańców nawet najdalej położonych wiosek, poprzez spotkania z pisarzami i publicystami, prozaikami i poetami, wreszcie dziennikarzami i najwybitniejszymi reportażyстами, Meldunek z niej jest pozytywny...”

O roli książki w pracy ideowo-wychowawczej, o aktualnych zadaniach wynikających z uchwał VI Zjazdu PZPR oraz roli biblioteki partyjnej pisze **Irena Minich** w artykule pt. „**Zwiększone zadania biblioteki WOPP**”. („Trybuna Opolska 1973 nr 264 s. 3). Informuje także o profilu zbiorów i formach pracy. W bibliotece znajduje się: „... piśmiennictwo z zakresu filozofii, przede wszystkim filozofii materialistycznej, marksistowskiego religioznawstwa i socjologii, ekonomii i polityki gospodarczej Polski i świata, historii — ze szczególnym uwzględnieniem polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego — teorii partii, państwa i prawa oraz polityki międzynarodowej. Oprócz wydawnictw zwartych ważną częścią składawą księgozbioru są czasopisma. Zbiory ich obejmują kilkadziesiąt tytułów w języku polskim i rosyjskim. Trzecią część składową księgozbioru stanowią różnego rodzaju skrypty wydawane przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Ponadto biblioteka gromadzi wydawnictwa partyjne z terenu województwa oraz wydawnictwa o charakterze okolicznościowo-propagandowym wydawane przez KC i KW PZPR”.

Gdzie szukać książki technicznej? — to tytuł artykułu **Teresy Jerzykowskiej**, zamieszczonego w „Trybunie Opolskiej” 1973 nr 253, s. 3, omawiającego kłopoty Opolan, których źródłem jest brak biblioteki technicznej w stolicy województwa. „...Z rozmowy z mgr inż. Tadeuszem Jaskółą, sekretarzem opolskiego oddziału NOT, dowiedziałam się, że kiedyś w Opolu istniała co prawda biblioteka techniczna, ale od kilku lat Zarząd Główny NOT wstrzymał dotacje na rozwój bibliotek, toteż ich księgozbiory, a zwłaszcza czasopisma dawno straciły aktualność i w tej chwili, z małymi wyjątkami, nadają się na makulaturę. Tak więc sprawa utworzenia w Opolu nowej biblioteki technicznej „rozbija się” głównie o brak funduszy, ponieważ dobrych chęci władzom NOT na pewno nie brak...”

Sygnalizujemy druk fragmentu pracy dyplomowej absolwenta Wydziału Bibliotekarskiego — Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego w Opolu, **Ryszarda Lenika** pt. „**Biblioteki polskie na terenie pow. strzeleckiego w okresie międzywojennym**” „Wczoraj, Dzisiaj, Jutro” 1973 nr 2 s. 45—51).

„Księgi wieczności nas podają”.

Przysłowia polskie

Ważniejsze rocznice przypadające na rok 1974

Główny akcent wszystkich obchodów w roku 1974 będzie położony na rocznicę 30-lecia PRL, dlatego też działalność oświatowa bibliotek będzie miała na celu:

- ukazanie osiągnięć we wszystkich dziedzinach życia na przestrzeni 30 lat,
- zwrócenie uwagi na aktualnie dokonujące się przeobrażenia oraz perspektywy rozwojowe naszego Kraju.

Ponadto zwracamy uwagę na następujące rocznice literackie, które przypadają na ten rok:

- 23. III. — 150 rocznica urodzin Teodora Tomasza Jeża (Zygmunta Miłkowskiego)
- 27. V. — 150 rocznica urodzin Aleksandra Dumasa
- 3. VI. — 50 rocznica śmierci Franza Kafki
- 31. VII. — 30 rocznica śmierci Antoine Saint-Exupery
- 3. XIII. — 50 rocznica śmierci Josepha Conrada Korzeniowskiego
- 17. XII. — 20 rocznica śmierci Zofii Nałkowskiej
- 21. XII. — 100 rocznica urodzin Tadeusza Boy'a — Żeleńskiego.

Alicja Kwiatkowska

W i MBP — Opole

Opolscy bibliotekarze w NRD

W dniach od pierwszego do szóstego czerwca br., w ramach Tygodnia Przyjaźni i Kultury Wojew. Opolskiego, przebywała w Poczdamie grupa bibliotekarzy z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu.

Od lat województwo opolskie i okręg poczdamski utrzymują przyjacielskie kontakty. W listopadzie 1972 r. trwały w naszym mieście Dni Kultury i Przyjaźni

Okręgu Poczdamskiego. Okres ten stał się początkiem nowego etapu wspólnych kontaktów, zapoczątkowana została współpraca w poszczególnych grupach zawodowych, podpisano obustronne porozumienia w tym zakresie. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna gościła u siebie w tych tygodniach kolegów z Biblioteki Okręgowej w Poczdamie z dyr. dr. Heine Brandesem i v-ce dyr. Ilse Schumann.

OPOLE POTSDAM EX LIBRIS 1973

Wymieniono pierwsze doświadczenia i zaplanowano dalszą współpracę. Udając się do Poczdamu nie jechaliśmy w nieznaną. Program przewidywał zapoznanie się z pracą i organizacją Biblioteki Okręgowej, ze strukturą sieci bibliotek na terenie miasta oraz z pracą bibliotek terenowych.

Program pobytu naszej delegacji koledzy z Poczdamu opracowali bardzo starannie. Przez sześć dni otaczali nas opieką. Służyli nam za przewodników podczas zwiedzania miasta, zamku Cecilienhof, gdzie podpisany został Układ Poczdamski, oraz zespół zamków i ogrodów Sanssouci.

Turystyczne wrażenia były oczywiście tylko uzupełnieniem pobytu. Biblioteka Okręgowa powstała w roku 1954 na bazie dotychczasowej biblioteki miejskiej. Od 1969 r. jest księżnicą ogólnonaukową dla okręgu poczdamskiego. zatrudnia około 100 osób. Księgozbiór miasta liczy 350 tys. tomów. W roku 1972 osiągnięto 0,5 mil. wypożyczeń, 25% czytelników (dla miasta). Sieć bibliotek miejskich przedstawia się następująco: biblioteka główna — mieszcząca się w dwóch różnych miejscach, 3 filie dla czytelników dorosłych, 4 filie dla dzieci. Sieć bibliotek uzupełnia 12 punktów bibliotecznych obsługiwanych społecznie, oraz jedna biblioteka ruchoma (bibliobus) zorganizowana zgod-

nie z wymogami nowoczesnej techniki. Bibliobus jednorazowo może pomieścić 5 tys. woluminów, które są systematycznie wymieniane. Biblioteka na kółkach obsługuje dzielnice peryferyjne gdzie brak placówek bibliotecznych, oraz dzielnice nowe, gdzie wypożyczalnie książek nie zostały jeszcze zorganizowane. Obowiązującą generalnie formą udostępnienia zbiorów jest wolny dostęp do półek.

Aby całkowicie zaspokoić potrzeby czytelników w szerokim zakresie wykorzystywane są wypożyczenia międzybiblioteczne. Książki zamawiane dostarczane są z jednej placówki do drugiej za pośrednictwem tzw. służby kurierskiej, czyli osoby trudniącej się przewożeniem zapotrzebowanych materiałów bibliotecznych. Szczególnie sprawnie zostało zorganizowane wypożyczenie międzybiblioteczne uzupełniające pomiędzy poszczególnymi bibliotekami powiatowymi. Głównym zadaniem biblioteki okręgowej jest zaspokojenie potrzeb czytelniczych w zakresie literatury naukowej i popularno-naukowej wszelkiego typu na terenie miasta i w skali całego okręgu. W takiej sytuacji polityka gromadzenia zbiorów jest sprawą szczególnie trudną. Z gromadzeniem zbiorów ściśle wiąże się ich przechowywanie i selekcja.

Rocznie wycofuje się około 30% książek, które przekazywane są na makulaturę. Biblioteka Okręgowa sprawuje nadzór i opiekę fachową nad bibliotekami terenowymi. Placówkami niższego szczebla kieruje w sposób bezpośredni tj. poprzez szkolenia i instruktaż metodyczny, oraz pośredni — opracowując dla potrzeb terenu zestawy materiałów metodycznych. Biblioteka Główna pracuje w szczególnie trudnych warunkach lokalowych. Otwarcie nowej siedziby Biblioteki Okręgowej przewidziane jest na rok 1974. Nowy gmach przyszłej biblioteki prezentuje się doskonale, urządzony zostanie nowoczesnie i funkcjonalnie.

Przewiduje się, iż pomieści 500 tys. tomów, z tego 180 tys. z wolnym dostępem do półek.

Blżej, w czasie naszej podróży, zapoznaliśmy się z pracą bibliotek powiatu Oranienburg. Placówka biblioteczna zajmuje przestronny, nowoczesnie urządzony lokal w centrum miasta.

Rejestracja wypożyczeń odbywa się automatycznie, a każdy nowy czytelnik, po podniesieniu słuchawki, z taśmy magnetofonowej uzyskuje informację o posiadanych zbiorach i o zasadach ich wykorzystywania. Księgozbiór liczy 70 tys. tomów. Biblioteki powiatowe, oprócz katalogu alfabetycznego i tytułowego, prowadzą służbowy katalog centralny, który rejestruje zbiory własne i księgozbiór wszystkich bibliotek terenowych. Biblioteki gminne katalogów nie posiadają.

Do zadań placówki powiatowej należy organizowanie szkoleń dla bibliotekarzy gminnych i opracowywanie pomocy metodycznych. Szkolenia przeprowadzane są jeden raz w miesiącu wg. planu opracowanego na cały rok.

Powiat Oranienburg liczy 47 gmin. W każdej gminie znajduje się biblioteka dysponująca własnym lokalem. 40 placówek prowadzonych jest społecznie, w 7 bibliotekarze pracują na etatach. Z uwagi na brak katalogu rejestrującego posiadane zbiory, zaleca się czytelnikom po-

slugiwanie się kartotekami zagadnieniowymi, bibliograficznymi oraz katalogami zalecającymi, opracowanymi przez biblioteki wyższego stopnia.

Księgozbiór bibliotek gminnych składa się z dwóch części: z księgozbioru stałego, stanowiącego własność danej placówki, oraz z księgozbioru dopożyczanego z biblioteki powiatowej na okres dwóch lat. Wielkość księgozbioru bibliotek gminnych jest znacznie zróżnicowana; waha się w granicach od 400 do 3000 tomów. Z uwagi na organizację i stosowane formy pracy szczególnie interesującą placówką biblioteczną jest powiatowa biblioteka w Luckenwalden. Wybudowana została na bazie starego budynku w 1968 r. Powinna zaspakajać potrzeby miasta liczącego do 2.000 tys. mieszkańców. Obecnie miasto liczy 30 tys. mieszkańców. Placówka posiada 80 tys. księgozbioru i bogaty zestaw czasopism. Na koniec 1972 r. zarejestrowanych było 5 tys. czytelników.

Wnętrza wyposażone są w funkcjonalne meble, dostosowane do własnych potrzeb. Statystykę dzienną wykonuje się w sposób mechaniczny — wystarczy nacisnąć odpowiedni klawisz. System katalogów jest bardzo rozbudowany; łącznie z wycinkowymi posiada ich biblioteka 36 rodzajów. Podstawowym obowiązkiem biblioteki jest być przygotowanym technicznie i metodycznie na dostarczenie czytelnikowi każdej potrzebnej literatury i informacji.

Aby sprostać tak sformułowanym zadaniom, biblioteka wykorzystuje w codziennej pracy wypożyczenia międzybiblioteczne; w dziedzinie informacji współpracuje z wieloma ośrodkami informacyjnymi w kraju.

Potrzebne czytelnikom materiały sprowadzane są często w postaci mikrofilmów. Organizacją pracy tej placówki kieruje Uniwersytet im. Humboldta w Berlinie. Kilka lat temu biblioteka, przy współudziale pracowników naukowych uniwersytetu berlińskiego, dokonała analizy

potrzeb czytelnicznych w swoim środowisku.

Wyniki tej pracy zostały wykorzystane przy opracowywaniu struktury księgozbioru. Do zasadniczych zadań tej placówki należą szkolenia dla użytkowników biblioteki. W ciągu roku szkoli się od 1000 do 1500 czytelników.

Biblioteka w Luckenwaldem współpracuje ze wszystkimi szkołami i zakładami pracy na terenie miasta. Powiązanie biblioteki ze środowiskiem jest bardzo silne. Powiatowa biblioteka w Luckenwaldem jest głównym źródłem zaopatrującym swój region w literaturę

wszelkiego typu, oraz centrum informacyjnym z dobrze zaopatrzonym warsztatem pracy. Bibliotekarstwo niemieckie podejmuje wiele cennych badań i eksperymentów, których celem jest usprawnienie pracy bibliotek.

Wymiana doświadczeń jest skuteczną formą zapoznawania się z osiągnięciami w dziedzinie bibliotekarstwa i kultury w poszczególnych krajach. Spotkania pomiędzy bibliotekarzami okręgu pozdamskiego i województwa opolskiego, zgodnie z podpisanym porozumieniem, wejść na stałe do programu naszej działalności.

KRONIKA

WOJEWÓDZTWO KATOWICKIE

Seminarium wyjazdowe instruktorów do województwa warszawskiego

Wzorem lat ubiegłych WBP w Katowickach zorganizowała, w dniach 3—6 września br., seminarium wyjazdowe dla instruktorów.

Celem seminarium była wymiana doświadczeń z pracownikami bibliotek publicznych Warszawy i województwa oraz zwiedzenie ważniejszych obiektów zabytkowych i muzeów.

Wśród bibliotek, które odwiedzili nasi instruktorzy znaleźli się: Centrala Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy, czytelnia naukowa i filia uniwersalna w dzielnicy Ochota oraz Biblioteka Zielińskich, Towarzystwa Naukowego Plockiego.

W czasie przejazdu po województwie zwiedzono Muzeum w Żelazowej Woli oraz zabytki Płocka, gdzie szczególne zainteresowanie uczestników seminarium wzbudziła niezwykle ciekawa wystawa secesji, eksponowana w miejscowym Muzeum. W Muzeum Narodowym w Warszawie obejrzano ekspozycję fresków z Faras oraz malarstwa polskiego. Piękna pogoda sprzyjała pobytowi w Wilanowie, Łazienkach i na Warszawskiej Starówce.

2 dni w województwie krakowskim

12 i 13 września br. chorzowscy bibliotekarze odwiedzili Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Bochni, Miejską Bibliotekę Publiczną i Bibliotekę Związkową ZZK w Nowym Sączu oraz Powiatową

i Miejską Bibliotekę Publiczną w Nowym Targu.

Ziemie sądecką pragnęliśmy przybliżyć bibliotekarzom z uwagi na szczególne osiągnięcia gospodarcze tego regionu, słynącego w kraju z gospodarności, przedsięwzięć i czynów społecznych, których wartość szacowana jest na około 272 milionów złotych.

Sądęczyzna to nie tylko przepiękne okolice, uzdrowiska i tereny znane ze szczególnie rozwiniętego sadownictwa (8% produkcji krajowej) ale także region posiadający bogatą tradycję i ciekawą kulturę materialną. Niestety, czas nie pozwalał na bliższe poznanie pięknego folkloru i zabytków.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Nowym Sączu, znajdującej się w zabytkowym budynku XVII w. zainteresowały nas szczególnie zbiory specjalne liczące około 3000 tomów, a pozostałe po znakomitym historyku prof. J. Szujskim, oraz biblioteczna pracownia fotograficzna i opracowywanie we własnym zakresie materiałów do dokumentacji archiwalnej.

W Nowym Sączu, wzorem „eksperymentu gospodarczego” opracowano plan rozwoju kultury. Na sesji Powiatowej i Miejskiej Rady Narodowej (14. XII. 1972 r.) zostały zatwierdzone uchwałą „Kierunki rozwoju kultury w sądeckim na lata 1973—80”.

Wizyty w bibliotekach przyniosły obopólne korzyści, były okazją do pewnych konfrontacji i wymiany doświadczeń. Nasze doświadczenia szczególnie zainteresowały Powiatową i Miejską Bibliotekę Publiczną w Nowym Targu, które zaprezentowały korzyści ekonomiczne płynące z oprawy księgozbioru w folię i skróconego systemu ewidencji wypożyczeń.

W wyjeździe brali udział kierownicy filii, działów MBP, ponadto 6 bibliotekarzy z bibliotek Związkowych i 2 przedstawiciele Koła Przyjaciół Biblioteki.

Wyjazd umożliwiło uzyskanie autokaru z Zakładów Azotowych im. Pawła Findera w Chorzowie(bezpłatnie na 1 dzień, a drugi w kosztach roboczych).

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Wypożyczalnia Główna WiMBP w nowym lokalu

Dział Udostępnienia WiMBP w Opolu uzyskał nowy piękny lokal przy ulicy Kośnego 34.

Znajdzie w nim pomieszczenie, oprócz wypożyczalni książek, oddział muzyczny i zbiorów audiowizualnych.

Praktyka w WiMBP

W roku bieżącym, jak w latach poprzednich, w WiMBP odbyło praktykę szereg osób. W III kwartale praktykę odbyło między innymi 7 studentów Wydziału Bibliotekarskiego Państwowego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego w Opolu oraz 2 studentki Bibliotekarstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wymiana doświadczeń

We wrześniu br. WiMBP w Opolu odwiedziła grupa bibliotekarzy z pokrewnej placówki w Gdańsku. Pracownicy działu informacyjno-bibliograficznego i czytelnicy naukowych Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku zapoznali się z działalnością całej naszej biblioteki, a przede wszystkim z kierunkami i metodami pracy w zakresie informacji i pracy w czytelnicy.

Z życia SBP

Dnia 1. X. 1973 r. Opolski Oddział SBP, wspólnie z Dyrekcją WiMBP, zorganizował w ramach szkolenia wewnątrzzakładowego odczyt dr **Zbyszko Bednorza** o Janie Kuglinie, którego bibliotekarze WiMBP pamiętają z kontaktów osobistych. Wiele druków kuglinowskich znajduje się w zbiorach WiMBP.

W pięciu PiMBP powstały filie literatury społeczno-politycznej

W wyniku włączenia księgozbiorów bibliotek Powiatowych Ośrodków Propagandy Partyjnej do zbiorów bibliotek publicznych w Brzegu, Głubczycach, Kluczborku, Nysie, Strzelcach Opolskich, utworzono specjalne oddziały, zajmujące się prowadzeniem i popularyzacją literatury tego zakresu.

Jubilaci

W roku 1973 jubileusze 15-lecia, 20 i 25-lecia pracy w WiMBP obchodzili:

- **Janina Knapik** — kier. działu gromadzenia i opracowania (XXV-lecie),
- **Teresa Jakubczak** — kier. Oddziału dla dzieci przy WiMBP (XX-lecie),

— **Danuta Branicka** — kier. działu organizacyjno-administracyjnego (XV-lecie),

— **Teresa Jarząbek** — instruktor (XV-lecie),

— **Mieczysław Faber** — kier. działu informacyjno-bibliograficznego (XV-lecie).

Odnaczenia otrzymali:

— Srebrny Krzyż Zasługi — mgr **Teresa Dąbrowska**, Dyr. PiMBP w Oleśnie i **Janina Wojtas** — instruktor PiMBP w Namysłowie.

— Zasłużony Opolszczyźnie — **Halina Kraska**, kier. Biblioteki Publicznej Gm. w Łambinowicach.

— **Maria Deblessem** — st. bibliotekarz WiMBP.

— **Janina Kościów** — kier. działu udostępnienia WiMBP.

Przeszli na zasłużoną emeryturę

LUDMIŁA BIELECKA — kierownik Miejskiej Biblioteki Publicznej w Głucholazach.

Kol. L. Bielecka objęła bibliotekę 11. I. 1952 r. Biblioteka prowadzona przez kol. na przestrzeni lat była i jest jedną z najlepiej prowadzonych bibliotek małopolskich w województwie. Świadczą o tym wyniki pracy za lata 1962 i 1972. W roku 1962 korzystało z biblioteki 2527 czytelników, co stanowiło 20,8% ogółu mieszkańców miasta Głucholaz, a w roku 1972 — 3739 czytelników, co stanowi 31,6% ogółu mieszkańców miasta. Wskaźnik ten jest dużo wyższy od przeciętnej wojewódzkiej, (22,9%).

Kol. L. Bielecka rozwijała i prowadziła na swoim terenie różnorodne akcje czytelnicze — ogólnopolskie, wojewódzkie i regionalne. W ciągu długoletniej pracy zawodowej wkładała wiele wysiłku i rzetelności w wykonywanie obowiązków służbowych, zjednując sobie szacunek w środowisku i poważanie władz.

JAN ADAMEK

W dniu 28 lipca 1973 roku zmarł tragicznie Kierownik Biblioteki w Grudziaczach, pow. Opole. Jan Adamek był bibliotekarzem Związku Polaków w Niemczech, zasłużonym działaczem społeczno-politycznym, byłym więźniem obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie; odznaczony był Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderem Odrodzenia Polski, Śląskim Krzyżem Powstańcym, Złotym i Brązowym Krzyżem Zasługi, Odznaką Tysiąclecia Państwa Polskiego, Odznaką Zasłużonemu Opolszczyźnie.

Jan Adamek z Grudzie, kiedy musiał złożyć powstańca broń, podjął walkę o polskość przy pomocy słowa. Przez całe życie zdawał sobie sprawę z siły, jaka tkwi w polskiej książce; „Ci co czytali polskie książki, pozostali wierni swej polskości do końca” — powiedział w jednym z wywiadów. Czyja to zasługa, mówi biografia Jana Adamka, który pracując w latach międzywojennych w Towarzystwie Szkolnym i towarzystwach śpiewaczych i młodzieżowych, jednocześnie, od roku 1926, prowadził jedyną wówczas w Opolu Bibliotekę Polską, powstałą z inicjatywy Towarzystwa Czyteln Ludowych i znajdującą się pod opieką I Dzielnicę Związku Polaków w Niemczech. Jan Adamek dojeżdżał codziennie z Grudzie by w budynku Biblioteki Polskiej, która mieściła się przy dzisiejszej ulicy Langowskiego, wypożyczać polskie książki. Za upowszechnianie ich poszedł na 5 lat do Buchenwaldu. Kiedy powrócił, objął, obok innych społecznych funkcji, kierownictwo Biblioteki Gromadzkiej w Grudziaczach, którą mimo podeszłego wieku prowadził z tą samą pasją i umiłowaniem książek, co w młodości. Wpajał w ludzi przekonanie, że książka jest niezmiernie potrzebna w życiu każdego człowieka. Z Janem Adamkiem odszedł ostatni, prawdziwie ludowy bibliotekarz, jeden z tych, którzy w latach niewoli zakładali na Śląsku Opolskim biblioteki i czytelnie polskie. Przy tym wszystkim był to człowiek niezwykle skromny, serdeczny i gorąco związany z ludem, którego wartości najpełniej reprezentował.

Pozostanie w naszej pamięci jako wzór człowieka i bibliotekarza.

SPIS TREŚCI :

	Str.
<i>Zbigniew Żmigrodzki:</i>	
Współpraca bibliotek i ośrodków informacji w Częstochowskim Okręgu Przemysłowym	3
<i>Stanisława Mach:</i>	
Gromadzenie, popularyzacja i wykorzystanie literatury regionalnej	6
<i>Aniela Skalska:</i>	
Opracowanie księgozbioru w PiMBP w Lublińcu	10
<i>Halina Gąszczyńska:</i>	
Wystawa w roku 30-lecia PRL (wskazówki metodyczne i projekt)	13
<i>Tadeusz Kubiak</i>	
Dialogi o ojczyźnie	20
<i>Helena Sakowska, Urszula Groborz:</i>	
Sławna przeszłość i bogata przyszłość naszego regionu (konspekt konkursu)	26
<i>Amalia Haas</i>	
Stare i nowe naszej ziemi (scenariusz wystawy)	28
Konkurs na wspomnienia bibliotekarzy	31
<i>W i MBP Opole:</i>	
Konkurs — „Działalność kulturalno-oświatowa w XXX-lecie Polski Ludowej we wspomnieniach bibliotekarzy opolszczyzny”	32
<i>Anna Radziszewska:</i>	
Dyskusja na książką Leona Bielasa: „Sławna jak Sarajewo”	34
<i>Irena Stypa:</i>	
X lat działalności Koła Przyjaciół Bibliotek przy MBP w Chorzowie	39
<i>Janina Kościów:</i>	
Przegląd książek o Śląsku	43
<i>W i MBP Opole:</i>	
Na łamach prasy... Sprawy bibliotek i czytelnictwa na Śląsku Opolskim	47
Ważniejsze rocznice przypadające na rok 1974	49
<i>Alicja Kwiatkowska:</i>	
Opolscy bibliotekarze w NRD	49
Kronika	52
Przeszli na zasłużoną emeryturę	54
Z żałobnej karty	55
Złote myśli	55

